

Over dit boek

Dit is een digitale kopie van een boek dat al generaties lang op bibliotheekplanken heeft gestaan, maar nu zorgvuldig is gescand door Google. Dat doen we omdat we alle boeken ter wereld online beschikbaar willen maken.

Dit boek is zo oud dat het auteursrecht erop is verlopen, zodat het boek nu deel uitmaakt van het publieke domein. Een boek dat tot het publieke domein behoort, is een boek dat nooit onder het auteursrecht is gevallen, of waarvan de wettelijke auteursrechttermijn is verlopen. Het kan per land verschillen of een boek tot het publieke domein behoort. Boeken in het publieke domein zijn een stem uit het verleden. Ze vormen een bron van geschiedenis, cultuur en kennis die anders moeilijk te verkrijgen zou zijn.

Aantekeningen, opmerkingen en andere kanttekeningen die in het origineel stonden, worden weergegeven in dit bestand, als herinnering aan de lange reis die het boek heeft gemaakt van uitgever naar bibliotheek, en uiteindelijk naar u.

Richtlijnen voor gebruik

Google werkt samen met bibliotheken om materiaal uit het publieke domein te digitaliseren, zodat het voor iedereen beschikbaar wordt. Boeken uit het publieke domein behoren toe aan het publiek; wij bewaren ze alleen. Dit is echter een kostbaar proces. Om deze dienst te kunnen blijven leveren, hebben we maatregelen genomen om misbruik door commerciële partijen te voorkomen, zoals het plaatsen van technische beperkingen op automatisch zoeken.

Verder vragen we u het volgende:

- + *Gebruik de bestanden alleen voor niet-commerciële doeleinden* We hebben Zoeken naar boeken met Google ontworpen voor gebruik door individuen. We vragen u deze bestanden alleen te gebruiken voor persoonlijke en niet-commerciële doeleinden.
- + *Voer geen geautomatiseerde zoekopdrachten uit* Stuur geen geautomatiseerde zoekopdrachten naar het systeem van Google. Als u onderzoek doet naar computervertalingen, optische tekenherkenning of andere wetenschapsgebieden waarbij u toegang nodig heeft tot grote hoeveelheden tekst, kunt u contact met ons opnemen. We raden u aan hiervoor materiaal uit het publieke domein te gebruiken, en kunnen u misschien hiermee van dienst zijn.
- + *Laat de eigendomsverklaring staan* Het “watermerk” van Google dat u onder aan elk bestand ziet, dient om mensen informatie over het project te geven, en ze te helpen extra materiaal te vinden met Zoeken naar boeken met Google. Verwijder dit watermerk niet.
- + *Houd u aan de wet* Wat u ook doet, houd er rekening mee dat u er zelf verantwoordelijk voor bent dat alles wat u doet legaal is. U kunt er niet van uitgaan dat wanneer een werk beschikbaar lijkt te zijn voor het publieke domein in de Verenigde Staten, het ook publiek domein is voor gebruikers in andere landen. Of er nog auteursrecht op een boek rust, verschilt per land. We kunnen u niet vertellen wat u in uw geval met een bepaald boek mag doen. Neem niet zomaar aan dat u een boek overal ter wereld op allerlei manieren kunt gebruiken, wanneer het eenmaal in Zoeken naar boeken met Google staat. De wettelijke aansprakelijkheid voor auteursrechten is behoorlijk streng.

Informatie over Zoeken naar boeken met Google

Het doel van Google is om alle informatie wereldwijd toegankelijk en bruikbaar te maken. Zoeken naar boeken met Google helpt lezers boeken uit allerlei landen te ontdekken, en helpt auteurs en uitgevers om een nieuw leespubliek te bereiken. U kunt de volledige tekst van dit boek doorzoeken op het web via <http://books.google.com>

B III 15
37

GRONDBEGINSELEN

1453

DER

A45

1

ALGEMEENE of UNIVERZEELE SPRAAKLEER

BESTEMD OM ALS GRONDSLAG TE DIENEN VOOR DE WETENSCHAPPELIJKE
STUDIE VAN DOODE EN LEVENDE, INDO-EUROPEESCHE EN
NIET-INDO-EUROPEESCHE TALEN.

DOOR

JAN MARIUS HOOGVLIET.

Rien de plus criminel qu'avoir raison
en des choses, où les gens accrédités
ont tort.

Was uns auf der Nasenspitze sitzt,
erkennen wir am schwersten.

Haplous ho mûthos tês alêtheiás ephû.

SCHRIJVERS- EN VERTALINGSRECHT VOORBEHOUDEN VOLGENS DE WET.

LIBRARY OF THE
UNIVERSITY OF TORONTO

VOORREDE.

Het boek, waarvan ik bij deze enkele vellen als *prospectus* laat verspreiden, beoogt niets meer of minder te zijn dan een spraak-kunst van de taal in 't algemeen, waarin natuurlijkerwijze hoofdzakelijk over onderscheiding van *begrippen*, zeer weinig over onderscheiding van *klanken* en in 't geheel niet over onderscheiding van (kunstmatig en willekeurig aangenomen) *letterteekens* gehandeld wordt.

Als basis van onderzoek hebben gediend een 25-tal verschillende talen, waaronder Turksch, Chineesch, Javaansch en Sanskrit, m. a. w. talen van totaal verschillende stam en uit zeer verschillende tijden. De spreekvormen der *onbeschaafde* volken zijn tot dus ver nog in 't geheel niet door mij bestudeerd of onderzocht. Mocht het leven mij nog een 15 à 20 jaren gespaard worden, dan zou het mij in dien tijd misschien mogelijk zijn van de laatstvermelde taalvorming een voorstelling te krijgen levendig genoeg om ook deze in mijn algemeen taalschema op te nemen; voorloopig kan dit intusschen niet geschieden, waarom ik mij voor het tegenwoordige moet tevreden stellen met de algemeene beschouwing van *de taal van den mensch* — in de *hoogere* stadiën der beschaving, in die stadiën w. t. w., waarin zowel de godsdienst als het staatkundig leven een bepaalden vorm hebben aangenomen en waar bovendien een meer of minder ontwikkelde *litteratuur* bestaat. — Deze studie schijnt mij namelijk voorloopig, zoolang nog geen *allesomvattende* spraakleer kan worden op touw gezet, voldoende belangrijkheid te bezitten om mij met alle krachten en allen ijver daaraan te wijden.

Het lichaam van het werk zal niet meer dan 225 à 250 blz.

omvang hebben. Aan het einde zullen echter een achttal *gekoncentreerde spraakleeren* van *bizondere* talen gegeven worden nl.

- 1°. klassiek Latijn.
- 2°. klassiek Sanskrit.
- 3°. klassiek Chineesch.
- 4°. Turksch (jongere eeuwen).
- 5°. hedendaagsch Fransch.
- 6°. hedendaagsch Russisch.
- 7°. hedendaagsch Nederlandsch.
- 8°. hedendaagsch Helleensch.

Ieder dezer korte spraakkunsten zal 25 à 40 blz. beslaan en in dit korte bestek zullen de hoofdregels der spraakkunst van elk dezer talen beknopt en duidelijk worden weergegeven *in één en dezelfde terminologie*, volgens *één standvastig stelsel* van *indeeling* in volkomen aansluiting aan de beginselen, die in het lichaam van het boek ontwikkeld zijn. Omtrent één enkele der opgenoemde talen, nl. het Chineesch, is mijn oordeel en inzicht uitsluitend gegrond op den inhoud van één bepaald leerboek voor deze taal, nl. de bij uitstek praktische Chineesche Grammatica van von der Gabelentz, en dit wel om de eenvoudige reden, dat ik voor het overige in het geheel geen kennis van de Chineesche taal bezit. Het kwam mij voor, dat ik tot de opneming van het Chineesch in mijn universeele spraakleer niettegenstaande mijn zeer geringe bekendheid met die taal volkomen gerechtigd was. Immers het feit zelf dat ik na zoo weinig studie het Chineesch voor de uitwerking mijner algemeene ideeën *gebruiken kan*, pleit naar mijn bescheiden meening bijzonder sterk voor de deugdelijkheid van het algemeene stelsel op zich zelf.

Het geheele boek zal ongeveer 400 pag. beslaan, binnen één jaar tijds in afleveringen van een of twee vel druks worden uitgegeven en verkrijgbaar zijn voor een prijs, die niet grooter zal kunnen worden dan f5 in het geheel.

Ik noodig bij deze alle belangstellenden tot intekening uit. Men zende zijne bestelling aan mij persoonlijk (Dr. J. M. Hoogvliet, Wageningen).

Wordt mijn arbeid en studie met een voldoende mate van sympathie en belangstelling bekroond, dan zou ik reeds dadelijk na de voltooiing van het geheele boek de voorbereidende studiën

kunnen aanvaarden voor de samenstelling van een tweede meer omvattend werk, waarbij ook met de talen der onbeschaafde volken zou worden rekening gehouden. Zooals reeds boven vermeld is, moet de laatstgenoemde studie nog meer tijd kosten dan de eerste, zoodat niet binnen een tijdsverloop van (naar gissing) 15 jaren op zijn vroegst het tweede boekwerk zou kunnen worden aangevangen.

Gestrenge en degelijke *kritiek* op mijn arbeid zal mij, in welken vorm dan ook, ten allen tijde welkom zijn, onder één enkele voorwaarde, dat de criticus mijn werk zal willen beschouwen als wat het is, nl. een *geheel oorspronkelijke* vrucht van *volkomen zelfstandig nadenken*. — »Menschen van naam”, ’t zij Duitschers of geen Duitschers, zijn bij het samenstellen van dit werk in ’t geheel niet gebruikt. — Wie dus mijn werk wil beoordeelen, moet evenals ik *zelfstandig nadenken*, tot op den bodem der kwestieën trachten door te dringen, en dus *niet* eenvoudig als evangelie aannemen, wat door deze of gene Duitse onfeilbaarheid is vastgesteld 1). — De wetenschap der algemeene of vergelijkende taalstudie *vrij te vechten van het Duitse slavenjuk* is het voornaamste doel, waarnaar door ondergeteekende in al zijne tot dusver verschenen taalkundige geschriften is gestreefd. — Wie van U, Nederlandsche taalkundigen, doet mede aan dien goeden doch moeievollen strijd! Wie uwer helpt mede aan het opbouwen van een *geheel onbevooroordeelde, niet* in alles naar Duitschland riekende taalwetenschap! — Engelschen, Russen, Denen en Zweden zullen waarschijnlijk eenmaal daarin onze bondgenooten zijn!

Wat ik in *dit* betrekkelijk beknopte handboek geef of geven zal is in geestelijken zin mijn *hartebloed*, de gekoncentreerde

1) Als voorbeelden van de verkeerde, oppervlakkige soort van kritiek, waarvoor men zich te wachten heeft, meen ik te mogen noemen 1o. een bespreking van mijn geschrift *Grammatikale Raadselen in het Musaeum* van de hand van den Heer Dr. W. Caland en 2o. een beoordeeling van mijn Grieksche handleiding *Praggoon* in de *Revue de l'Instruction Belge* door zekeren Heer Parmentier. — Wat nl. de Heer Caland onder *onjuist* en de Heer Parmentier onder *errew* verstaat, is m. i. niets anders dan datgene, wat met de beweringen van *Duitse autoriteiten* in strijd is. — Van *bewijsvoering* of *motiveering* is in geen der beide opgenoemde beoordeelingen een schijn of schaduw te ontdekken.

essence van mijn geheele denken en zijn — zeer nieuwsgierig ben ik dus naar de onfeilbare beslissing der kritiek... *hoe veel* of *hoe weinig* van mijn hartebloed *werkelijk* mijn *eigendom* zal mogen heeten. — Ik meen me al tamelijk goed te kunnen voorstellen, hoe het gaan zal. — Met onverdroten vlijt zal men de geschriften der »mensen van naam” doorzoeken en napluizen om zoo mogelijk het door *mij* gevondene aan *die* Heeren te kunnen toeschrijven. *Vindt* men in die geschriften werkelijk iets min of meer gelijksoortigs (wat heel licht wezen kan, vooral wanneer men zoekt bij zulke schrijvers, die gewoon zijn door middel van uitdrukkingen als *oder wohl etwa* enz. een groot aantal *verschillende onderstellingen* met betrekking tot één en hetzelfde vraagpunt aan elkander te rijgen) dan klinkt het onmiddellijk uit den mond der critici: »Het staat in Stummenblitzen's Beobachtungen! 't Is dus niet nieuw! Aan Stummenblitzen de eer!” — Kan men daarentegen *niets* overeenkomstigs of gelijksoortigs bij de »mensen van naam” ontdekken; dan luidt het oordeel der critici als volgt: »De mensen van naam hebben *niets* van dien aard. Wat ons door *dezen* schrijver wordt aangeboden is in strijd met hunne onschendbare en onaantastbare dekreten. Dus is het alles uit den booze — *Onjuist.*” — De eenige uitkomst, zou men zeggen, de eenige uitkomst voor een op deze wijze teleurgesteld schrijver is te *wachten* tot een der »mensen van naam” zich (b. v. over een tien- of twaalfstal jaren) over de nieuwe ontdekking ontfermt door ze in een zijner werken op te nemen. In dat geval schijnt voor den vroeger teruggewezenen schrijver de gedragslijn als vanzelf aangegeven, nl. deze om eenvoudig zich in 't openbaar te beroepen op het feit, dat door hem tien of twaalf jaar vroeger hetzelfde is beweerd... Maar mis hoor, alweer mis! Want nu luidt de uitspraak der kritiek nog dubbel teleurstellend als volgt: »Twaalf jaar geleden behoorde de bedoelde zaak *nog niet* tot het gebied der waarheid; immers eerst eenige maanden geleden heeft Prof. Eulenküchlein het bedoelde iets in zijne Untersuchungen auf den Gebiete enz. *door het te beweren . . . tot waarheid verheven . . .*”

Om de uitgave van mijn werk, ook van dit eerste, kleinere werk, mogelijk te maken is natuurlijk een eenigszins redelijk aantal intekenaars noodig. Laat dus iedereen, die het met de goede zaak, het tot stand brengen eener nieuwe, geheel *oorspronkelijke, niet Duitse taalwetenschap*, goed meent, zijn persoonlijke steun plus twee rijksdaalders afstaan aan de onderneming, waaraan ik van mijne zijde mijn gansche denk- en werkkraft, ja nagenoeg mijn geheele ziel heb gewijd. — Ik geef dezen prospectus op eigen kosten uit, d. w. z. ik lever hem *kosteloos* aan een beperkt aantal personen. De prospectus maakt deel uit van het boek zelf.

Het eerste hoofdstuk van het boek, behelzende de *filozofische grondelementen der menschelijke taal* (ontwikkelingsgeschiedenis van het menschelijk denkvermogen) is niet in den prospectus opgenomen omdat de inhoud van het *tweede* hoofdstuk betrekkelijk nog meer dan die van het eerste geschikt is tot het geven van een algemeenen indruk van wat de totaalinhoud van het geheele boek ten slotte leveren zal.

RECTIFICATIE.

In onze *inleiding*, pag. III, reg. 12 v. b. staat *ruimte vrij*. Om misverstand te voorkomen leze men liever *wereldvrij* of *plaatseloos*.

**HH. Intekenaars wenden zich tot mij persoonlijk,
Dr. J. M. HOOGVLIET, Wageningen.**

J. M. HOOGVLIET.

WAGENINGEN, Mei '95.

I N L E I D I N G.

De verschillende soorten van zinnelijke waarneming (+), waartoe de mensch door de in- en uitwendige inrichting van zijn organisme wordt in staat gesteld, leiden alle tot de vorming van voorstellingen, die in natuur en karakter van elkander zijn onderscheiden naar den aard der bijzondere soorten van waarneming, waaruit zij zijn ontstaan. Tusschen waarneming en voorstelling bestaat dus een nauw verband, dat echter niet innig genoeg is om de woorden voorstelling en waarneming tot gelijkbetekenende termen te maken, die willekeurig in elkanders plaats zouden kunnen worden gebruikt.

Een voorstelling is namelijk een door nakomende werking of omstandigheid, gewoonlijk niet zonder medewerking van den wil bestendig of teruggeroepen waarnemingsprodukt. Uit de indrukken van vorm en kleur enz., die door de meer uitwendige gezichtsorganen onmiddellijk worden opgeleverd, ontstaan in onze hersenen *minder* bestemde, maar tevens *meer* blijvende beelden of indrukken, gezichtsvoorstellungen genaamd. Op dezelfde wijze ontstaan gehoorvoorstellungen, gevoelsvoorstellungen enz., rangvolgelyk uit de indrukken van 1°. trommelvlies, gehoorgang enz.; 2°. opperhuid en gevoelszenuwen; 3°. en 4°. enz.

Wat door de onmiddellijke functie dezer organen wordt, tweeweggebracht, is op zichzelf nog geen voorstelling, maar een waarnemingsprodukt. Eerst dan, wanneer door de boven aangegevene nakomende werkingen het waarnemingsprodukt be-

(+) Wat het gebruik der woorden waarneming, voorstelling en begrip betreft, is het noodig op te merken, dat wij de vrijheid genomen hebben die woorden in hun werkelijke Nederlandsche beteekenis te nemen. Het is namelijk in natuurwetenschappelijke (en ook filozofische) geschriften, die hier te lande het licht zien, vrij algemeen aangenomen mode geworden verscheidene woorden te bezigen in die beteekenis, die in de *Duitsche* taal daaraan wordt toegekend. In onze eenvoudige, populaire beschouwingen hebben wij gemeend, niet anders dan eenvoudig, onopgesmukt Nederlandsch te mogen spreken.

stendig of op een later tijdstip teruggeroepen is, kan van gezichts-, gehoor-, gevoels- enz. -voorstelling sprake zijn.

Gelijk de waarneming tot de vorming van voorstellingen leidt, zoo geven de voorstellingen op hunne beurt het aanzijn aan begrippen. Begrip en voorstelling mogen evenmin tot elkander worden verward als voorstelling en waarneming.

Hoezeer namelijk een waarnemingsprodukt door nakomende werkingen bestendig of teruggeroepen moge zijn, het zal, ofschoon als voorstelling vaster en helderder wordende, geen begrip kunnen geven zonder medewerking eener andere meer inwendige, eenvormige kracht of werking, die wij het denkvermogen noemen.

Het denkvermogen is, in zijn eenvoudigste wezen opgevat, niets anders dan een verdeelings- of schiftingsvermogen, dat in de hersenen van elk individu sedert het eerste oogenblik van zijn bestaan in sluimerenden toestand aanwezig is. Ofschoon van alle verschillende waarnemingsvermogens streng onderscheiden, is het denkvermogen niettemin den oorsprong zelf van zijn geheele bestaan aan het bestaan dezer waarnemingsvermogens verschuldigd.

De gemiddelde totaalsommen van een oneindige veelheid waarnemingsvoorstellingen, door onze verre, verre voorouders in hunne inwendige hersendeelen van lieverlede bijeengegaard, heeft in den loop onzer wordingsgeschiedenis het aanzijn gegeven aan de veelvakkige verdeeling in de hersenen zelf, waardoor de werkingen van denken, begrijpen, oordeelen, besluiten enz. worden mogelijk gemaakt. Wij zeggen mogelijk gemaakt, niet veroorzaakt of bewerkt, omdat het bezit op zichzelf van het fijnste en voortreffelijkste denkvermogen, zooals wij het bij onze geboorte ontvangen, niet in staat is om het daarmede toegeruste individu zelfs voor één enkel oogenblik tot denken, begrijpen, oordeelen enz. in staat te stellen. Om dit te bereiken is telkens en telkens nieuwe waarneming en dit uit den aard der zaak eigene, individueele waarneming onmisbaar noodig. Zonder deze eigene, individueele waarneming, zou het denkvermogen van het individu, het gewrocht en uitwerksel der waarnemingen van het voorgeslacht, voor eeuwig in de dichtste duisternis blijven sluimeren en dus tot elke persoonlijke begripsvorming, zelfs de meest eenvoudige, volkomen onmachtig zijn.

Tot de vorming van begrippen zijn én waarneming én denkvermogen beide in gelijke mate onmisbare factoren.

Het begrip ontstaat namelijk eerst dan, wanneer een door eigen waarneming verkregen voorstelling een vaste, blijvende woonplaats gevonden heeft in den veelvoudig verdeelden soort-

of wezensonderscheidingstoestel, die door het aangeborene, van de voorouders overgeërfde denkvermogen daarvoor geleverd wordt. Zooals daareven werd opgemerkt, is het begrip geenszins gelijk aan de voorstelling, waaruit het geboren is of waarvoor het — juist gesproken — in de hersenen is *wakker geroepen*.

Om begrip te kunnen worden en als zoodanig in de veelzijdige woonplaats der begrippen een woning te kunnen betrekken, moet de voorstelling vooraf zich ontdoen van alles of bijna alles, wat aan bijzondere omstandigheden tijdens de waarneming was ontleend, m. a. w. zij moet van tijdelijk en plaatselijk tot eeuwig en ruimteloos worden, van individueel tot algemeen, in eens gezegd, zij moet in alle of in de meeste opzichten al het konkrete, wat haar aankleeft, afleggen en tot het abstrakte zooveel mogelijk naderen.

Uit deze beschouwing valt gemakkelijk af te leiden, dat de in het dagelijksch leven dikwijls voorkomende term «abstrakte begrippen» op den keper beschouwd een pleonasme is, daar er in werkelijkheid geen andere dan abstrakte begrippen bestaan, m. a. w. konkrete begrippen in 't geheel niet voorkomen (+).

(+) Prof. Dr. Th. Ziehen in zijn in menig opzicht hoogst verdienstelijk werk: „Leitfaden der Physiologischen Psychologie,“ komt zeer merkwaardig tot een geheel omgekeerd resultaat, nl. dat alle begrippen per se konkret, dus nooit abstrakt zijn.

Volgens zijne voorstelling is hetgeen wij begrip noemen niet anders dan een groote veelheid van dikwijls zeer uiteenlopende gezichts-, gevoels-, gehoor- enz. voorstellingen, die alleen in zóó ver een eenheid vormen, dat zij alle gezamenlijk door het nemen van een bepaalde klankverbinding = woord gelijktijdig worden wakker geroepen. Als voorbeeld bij de bewijsvoering wordt één enkel benaamd begrip, of liever een begripvormige voorstelling (zie hierna Hoofdstuk I) nl. die eener roos, uitvoerig besproken. Het begrip Rose is nu volgens Ziehen niet anders dan — een vereeniging van 10. een gezichtsvoorstelling van een veelbladige, halfbolvormige, rozerode bloem. 20. een reukvoorstelling van een zachte, bij uitstek streelende geur, en 30. een gevoelsvoorstelling van zeer zachte, zijachtige bladeren. — Een algemeener begrip als bloem of plant is volgens Ziehen uit vereeniging van een groot aantal meer bijzondere oeprippen als roos + lelie + zornbloem enz. ontstaan.

De groote fout, door Prof. Ziehen gemaakt, is o. i. ten eerste gelegen in de verkeerde keus van het voorbeeld. Als voorbeeld van een begrip in 't algemeen had hij nl. veeleer een verbaal of een pronominaal begrip, m. a. w. een primair, eenvoudig begrip moeten uitkiezen. Intusschen deze verkeerde keus hangt met zijn geheele opvatting samen, daar hij juist de meer algemeene begrippen als combinatiën van vele meer bijzondere verklaren wil.

Dat de beschouwing van Prof. Ziehen geheel onjuist is, laat zich intusschen ook uit het bijzondere voorbeeld zelf, dat hij zich gekozen heeft, volkomen duidelijk aantoonen.

Stel u voor een kind van 6-8 jaar (zooals er in groote steden in achterbuurten misschien wel zullen zijn) dat nog nooit een bloem gezien heeft en ook nog nooit van een bloem heeft hooren spreken. Stel nu, dat iemand aan zulk een kind een volle, roode roos laat zien en zegt: „Kijk eens hier. Dit is een roos.“ Laat hetzelfde kind eenige dagen later, b. v. op een wandeling een zonnebloem ontmoeten en van deze ontmoeting vervolgens aan huisgenooten verslag doen. Met vrij groote zekerheid mag men aannemen (alles, wat ons van de taalvorming bij kinderen bekend is, stemt te samen om het ons te doen gelooven) dat het kind den zonnebloem, waarvan het den naam niet kent, zal beschrijven als een heel groote donkergele roos, wel zóó hoog bo-

De wording en vorming der steeds abstrakte begrippen uit voorstellingen, die, als aan zinnelijke waarnemingen ontleend, altijd in meerdere of mindere mate konkreet zijn, is eenigszins te vergelijken met de bereiding van zuiveren spiritus uit zeer verschillende spiritushoudende stoffen. Hoe beter en nauwkeuriger deze bereiding geschiedt, zooveel te minder zal aan het eenmaal afgeleverde produkt het bijzondere karakter der oorspronkelijke spiritushoudende stof nog te kennen of te bespeuren zijn. De menschelijke geest is dus als 't ware een distilleermachine, die uit talloze verschillende konkrete grondbestanddeelen één enkel homogeen produkt van abstractiën fabriceert.

ven den grond, *niet* halfroond, maar plat als een pannekoek, *niet* lekker ruikende en *niet* zacht van gevoel, m. a. w. hoewel drie verschillende zintuigen bij de ontmoeting met den zonnebloem volstrekt niet dezelfde, gedeeltelijk zelfs volkomen tegengestelde indrukken ontvangen als bij de ontmoeting met de vroeger waargenomen roos, wordt het woord roos niettemin zonder eenige aarzeling op den zonnebloem gelijk op iedere andere bloem, die het kind onder gelijke omstandigheden mocht ontmoeten, toegepast, waaruit men mag afleiden, dat de vroeger bij de ontmoeting met de roos gedane mededeeling: „Dit is een roos,“ door het begripvermogen van het kind terstond onwillkeurig is opgevat als een algemeene categoriebepaling van het vertoonde voorwerp en niet als een bijzondere aanduiding van dat bepaalde voorwerp op zich zelf, m. a. w. dat het begrip *bloem* bij het kind aanwezig was ook, vóórdat het één enkele maal het woord „bloem“ had hooren uitspreken.

In plaats van bloemen zou men in deze bewijsvoering even goed dieren tot voorbeeld kunnen kiezen. Had het kind b. v. nooit een ander viervoetig dier gezien dan een kat en ook het woord dier in zijn algemeene beteekenis nooit hooren bezigen, het zou bij de latere kennismaking met een anderen viervoeter, een hond, ja zelfs een koe of een olifant, geen anderen naam noemen dan kat. Was Prof. Ziehen's verklaring juist, dan zou in dergelijke gevallen het kind eenvoudig moeten zeggen: „iets, wat ik niet ken,“ of ten hoogste „iets, wat in enkele deelen overeenkomt met een roos of met een kat.“

TWEEDE HOOFDSTUK.

BEGRIPPEN IN WOORDGEDAANTE.

Indeeling in soorten en klassen.

In het hoorbare symbolenstelsel der taal worden in bijzonderheden uitgewerkte *gedachten* door *volzinnen*, afzonderlijke *begrippen* of *begripvormige voorstellingen* (†) door *woorden* (d. i. *woordstammen*) uitgedrukt of vertegenwoordigd.

Volgens den aard der begrippen zelve en vooral ook volgens den *stand* of de *functie*, die de afzonderlijke begrippen in de uitgewerkte *gedachten* als onderdeelen innemen, worden ook in de spraakkunst onder de *woorden* der taal als de uitdrukkers en vertolkers dezer begrippen verscheidene ruimere en engere *soortverdeelingen* aangenomen.

De *eerste* en *wijdste* dezer verdeelingen is een tweeledige, de verdeeling in 1°. **VOLZINWOORDEN** en 2°. **NIET-VOLZINWOORDEN** of **ZINDEELWOORDEN**.

1°. *Volzinwoorden* zijn *volkomene mededeelingseenheden* d. w. z. woorden, die geheel op zich zelf een *gedachteuitdrukking* (bepaaldelijk een *stemmings-* of *oordeelsuiting*) behelzen en diensvolgens ook *geen* verbintenissen met andere woorden tot *volzinnen* kunnen aangaan.

(†) Onder *begripvormige voorstellingen* verstaan wij voorstellingen, die niet tot begrip zijn geworden, maar niettemin door het *algemeene inwendige voorstellingsvermogen* als begrip worden *opgevat* en als zoodanig in het zinverband met andere woorden opgesteld. Wat b. v. door ons verstaan wordt onder woorden als *rood, blauw, groen — rechts, links — gepiep, geknars — koud, warm* enz. zijn geen eigenlijke volslagen begrippen, maar *begripvormige voorstellingen*, wier plaats en stelling in de samengestelde *gedachten* met die van volslagen begrippen overeenkomt.

2°. *Niet-volzinwoorden* of *zindeelwoorden* zijn alle overige, dus woorden, die een meer of minder belangrijk *onderdeel* eener gedachte uitdrukken en als zoodanig geregeld *met andere woorden* tot volzinnen plegen te worden verbonden.

Voorbeelden van volzinwoorden: *Ja!* — *Foei!* — — *en* — *terwijl*.

Voorbeelden van zindeelwoorden: *geven* — *gaarne* — *goed* — — *ik* — *boom* — — *binnen* — *hier*.

TWEDE INDEELING.

De *Volzinwoorden* worden weder verdeeld in **zelfstandige** en **niet-zelfstandige**.

Zelfstandige volzinwoorden zijn die, welke een op zich zelf *onafhankelijke* gedachte behelzen, zooals *Ja!* *Neen!* — *Foei!* *Helaas!* *Jakkes!*

Niet-zelfstandige volzinwoorden zijn de zoogenaamde *conjunctiones* (**verbindingswoorden**) met uitzondering der *oneigenlijke*, zooals *toch*, *intusschen* enz.

Ieder *eigenlijk verbindingswoord* is een *volzinwoord* d. w. z. drukt een volledige gedachte uit. Een woord als *terwijl*, *omdat*, *ofschoon*, *dat*, *of*, *en* enz vormt nl. een *geheel volzin* op zich zelf, welks *beteekenis* intusschen niets anders inhoudt dan een *gedachteverhouding* tusschen twee aangrenzende volzinnen, tot één waarvan *schijnbaar* de conjunctie zelf als onderdeel behoort. Zoo bevat b.v. de zin »*Ik blijf thuis omdat het regent*» de volgende *drie* verschillende volzinvormende deelen:

1°. *ik blijf thuis*;

2°. *omdat* (= *de oorzaak van het vermelde verschijnsel ligt in het volgende feit*);

3°. *het regent*.

En eveneens de volzin: *Leeuwen en tijgers bedreigen den reiziger* uit drie deelen:

1°. *Leeuwen bedreigen den reiziger*;

2°. *en* (= *bij het vermelde feit komt het volgende*);

3°. *tijgers bedreigen den reiziger*.

De *niet-volzinwoorden* of *zindeelwoorden* worden verdeeld in *drie* hoofdklassen, nl.:

II 1°. **Zegw. of mededeelingsw., II 2°. noemwoorden en II 3°. merkteekenwoorden.**

II 1°. *Mededeelingswoorden* zijn *zelfmededeelende mededeelings-elementen*, d. w. z. woorden, die als *onderdeelen* van volzinnen optredend, *op zich zelf genomen* iets *zeggen*, iets *mededeelen*, *vermelden*, *vertellen* of *konstateeren*, van welken aard dan ook deze mededeeling enz. moge zijn.

Voorbeelden van mededeelingswoorden: *geven* — *gaurne* — *goed*.

II 2°. *Noemwoorden* zijn *noemende* of *naamgevende mededeelingselementen*, d. w. z. woorden, die een meer of minder *blijvende vereeniging* van eigenschappen of hoedanigheden als *bestaantheid* of *bestaanseenheid*, d. i. als *enkelvoudig ondeelbaar bestaand* iets *samenvatten* en het als zoodanig met een *algemeen* soortnaam *benoemen*, zonder aan deze algemeene, soortelijke benoeming eenige mededeeling, van welken aard dan ook, te verbinden.

Voorbeelden van noemwoorden: *ik* — *boom*.

II 3°. *Merkteekenwoorden* zijn *rangschikkende* of *aanduidende mededeelingselementen*, d. w. z. woorden die, zonder iets afzonderlijk te *zeggen* of volledig te *noemen*, geen andere strekking hebben dan deze, dat zij aan *andere* ('t zij voorafgaande of nakomende) mededeelingseenheden een *verhoudingskenteeken* toevoegen, met behulp van welk verhoudingskenteeken de bedoelde *andere* mededeelingselementen in een der natuurlijke *groepeeringsgebieden* van het menschelijk denkvermogen, zooals *ruimte*, *tijd*, *hoegroothed*, *hoeveelheid* enz. wordt *tehuisgebracht*.

Voorbeelden van merkteekenwoorden: *binnen* — *zelf* — *eerste* — *vele* — — *nu* — *welke* — *iemand*.

DERDE INDEELING.

I_a. De **ZELFSTANDIGE VOLZINWOORDEN** zijn óf **bevestigend** en **ontkennend** (*Ja! Neen!*) óf **stemminguitend** (*Foei! Helaas! Jakkes!*)

(N.B. *Andere* interjecties zooals *O! Au! Hé! Ha!* zijn niet anders dan (ten naasten bij *dierlijke*) *natuurklanken*, waarin zich een *gewaarwording* openbaart. — Wil men ook deze laatste als *woorden* beschouwen, dan is het duidelijk, dat men

ze eveneens slechts onder *deze* klasse zal kunnen rangschikken.)

1^b. De NIET-ZELFSTANDIGE VOLZINWOORDEN (of VERBINDINGSWOORDEN) zijn te verdeelen in *twee* voorname ondersoorten n.l. in **onderschikkende** en **nevenschikkende**.¹⁾

Bij de *onderschikkende* doen zich in onze taal de volgende bijzonderheden voor: 1°. de volzin die met behulp v. e. *ondersch. verb. w.* aan den hoofdzin wordt verbonden, heeft de *gewijzigde woordschikking* der *afhankelijke* zinnen; 2°. De afhankelijke volzin *in zijn geheel* is ten opzichte van den hoofdzin *verplaatsbaar*. Wordt deze verplaatsing toegepast, dan krijgt de hoofdzin zelf een in *anderen* zin *gewijzigde woordschikking* (dezelfde woordsch. n.l. die zich in *vragende hoofdzinnen* voordoet.)

Voorbeeld:

Het gebeurde, *terwijl* ik de krant las, of *Terwijl* ik de krant las, gebeurde het.

Bij de *nevenschikkende* doen zich de onder 1°. en 2°. vermelde verschijnselen *geen van beiden* voor.

Hij schreef een brief, *maar* ik las de krant.

» » » » *en* ik las de krant.

Noch hij [las de krant], *noch* ik (las de krant).

De *onderschikkende verbindingswoorden* kunnen ook *onvolledige volzinwoorden* heeten. — Ontleedt men een woord als *terwijl*, omdat volgens *historische afleiding* dan vindt men niet een geheel zin, maar een volzinbrok. *Ter-wijl* beteekent *te-der-wijle*, *binnen-deze-tijdruimte*; *om-dat* beteekent *wegens-deze-oorzaak*. — Dit neemt echter niet weg, dat de woorden *terwijl*, *omdat* enz. volgens hun *werkelijk gebruik* en *beteekenis* wel degelijk met recht als (*onzelfstandige*) *volzinwoorden* worden betiteld. In een zin n.l. als:

»ik blijf thuis *omdat* het regent” is de beteekenis van *omdat*:
(het is) *om-dat*.

(het is) *wegens-deze-oorzaak*.

in een zin als »hij kwam *terwijl* ik las,” is de beteekenis van *terwijl*:

(het geschiedde) *te-der-wijle*.

(het geschiedde) *binnen-het* (als-volgt omschrijfbaar) (*tijds-verloop*).

1) Met dankbaarheid maak ik hier gebruik van het reeds bestaande.

Men kan niet zeggen: ik ging uit *omdat* — of: hij kwam *terwijl* —, waaruit blijkt, dat de woorden *omdat*, *terwijl* in werkelijkheid *niet meer*, zooals vroeger, samengestelde aanduidingsw. zijn.

Bij *omkeering* der volzinnen wordt *in de pauze in het midden* de gedachte aangevuld met (het is) (het was) (het geschiedt) (het geschiedde), b.v. *omdat* het regende, (. . .) bleef ik thuis.

N.B. Volgens de tot dusver meest gebruikelijke woordsoortenindeeling, ¹⁾ behooren ook nog geheel andere woorden (waar zich geheel andere verschijnselen voordoen) tot de *conjunctiones*, b.v. *toch*, *intusschen*, *dus* enz. Volgens onze verdeling zijn deze woordjes *geen* conjunctiones, maar behooren zij tot de *merkteekenswoorden*, zooals wij in 't vervolg wenschen aan te toonen.

Het voornaamste kenteeken, waaraan men in onze taal deze *oneigenlijke verbindingswoorden* kan herkennen, is gelegen in het feit der *verstelbaarheid* in den volzin, wat zich bij geen enkel *eigenlijk* verbindingswoord voordoet;

hij schreef een brief; ik las *intusschen* de krant

Of even goed: » » » » *intusschen* las ik de krant.

Of ook wel (minder gebruikelijk) ik las de krant *intusschen*.

II. 1°. De **meedeelingswoorden** zijn nogmaals te verdeelen in drie voorname onderklassen, n.l.:

II. 1^{aa}. **meldwoorden, verba.**

II. 1^{ob}. **omschrijvings- of omstandigheidswoorden, adverbia.**

II. 1^{oc}. **beschrijfwwoorden, adjectiva.**

II. 1^{aa}. *Meedeelingswoorden van den eersten rang. (Meldwoorden --- verba)* zijn die woorden, die het hoofdbestanddeel der volzinnen plegen uit te maken en die een beweging, handeling, verrichting of gebeurtenis uitdrukken of ook wel een zijns- of wordenstoestand, die als een handeling of verrichting wordt opgevat. De meldwoorden onderscheiden zich in 't bijzonder door zekere vaste bijbegrippen, die zich aan het door den woordstam uitgedrukte hoofdbegrip plegen aan te sluiten en waarvan voltooiingsvorm (tempus) en voorstellingswijze (modus) de voornaamste en de meest standvastige zijn.

1) Gelukkig zijn er, naar ik verneem, reeds gunstige uitzonderingen.

Van het heerschende stelsel van »tijden” en »wijzen” bestaat een der grootste fouten hierin, dat een uitdrukking als »ik heb gegeven” als *verleden* wordt aangeduid. Dit geeft nl. een schromelijke verwarring tusschen twee totaal verschillende grammatische onderscheidingen (den voltooiingsvorm en de voorstellingswijze), waarover wij later uitvoerig zullen handelen — »ik heb gegeven” is *niet-verledene* voorstellingswijze van de afgelopen voltooiing — de verleden voorst.w. van diezelfde volt. is »ik had gegeven”. — Het verleden behoort in de taal niet tot de tempora maar tot de modi, zooals wij later nog duidelijker zullen aantoonen. — De term Praeteritum, dien men in onderscheidene grammatische werken aantreft, schijnt opzettelijk gekozen om nog meer ongestoord de beide totaal verschillende zaken (verleden voorstelling en afgelopen voltooiing) met elkander te kunnen verwarren. — Wat de door W. Streitberg ingevoerde bepalingen Duratief en Perfectief betreft, we willen ze gaarne overnemen, maar alleen onder de secundaire verbaalvormingen, d. w. z. naast cauzatief, desideratief, inceptief enz ; bij de normale of primaire vormafleiding, die men vervoeging of conjugatie pleegt te noemen, kennen wij slechts deze vijf verschillende onderscheidingen: *gedachtstelling*, *werkingsrichting*, *voltooiingsvorm*, *voorstellingswijze* en *ikheidsgraad* of (gramm.) persoon.

II. 1°. *Meedeelingswoorden van den tweeden rang.* (*Omschrijvings-* of *omstandigheidswoorden* — *adverbia*) zijn die woorden, die aan een willekeurig meedeelingswoord (van onverschillig welke der drie soorten) tot nadere omschrijving van werkingssoort (manier, wijze) of van omstandigheid worden toegevoegd.

N.B. Alle eigenlijke adverbia zijn uit meedeelingswoorden der andere soorten (nl. meldwoorden of beschrijfwoorden) door afleiding of eenvoudige functieverandering (d. i. zonder verandering in den vorm) ontstaan. Deze afleiding is bij verreweg de meeste volkomen duidelijk herkenbaar.

Oneigenlijke adverbia zijn de adv. van tijd ¹⁾ en van plaats, benevens die van algemeene (of gedachte-)stelling, (d. w. z.

1) Uitgezonderd de adv. van tijdsduur. Zie volg.

diegene, die de «ja-» of «neen-»kwestie onder dezen of genen vorm helpen beslissen) welke alle, zooals wij later zullen zien, tot de merkteekenwoorden te brengen zijn.

II. 1°. *Meedeelingswoorden van den derden rang.* (*Beschrijfwoorden — adjectiva*) zijn die woorden, die een (afzonderlijke) eigenschap of hoedanigheid uitdrukken en aan de noemwoorden (niet-zegwoorden) tot bijzondere beschrijving of tot beperking hunner algemeene (soortbepalende) beteekenis worden toegevoegd.

II. 2°. De **noemwoorden** worden nader verdeeld in (*positieve of negatieve*) *ikheidsnoemwoorden*, korter ikheidswoorden en *bestaandheidsnoemwoorden* of *noemwoorden* in engeren zin.

II. 2°. De ikheids(noem)woorden onderscheiden zich van de overige doordat de eenheid van voorstelling bij deze soort van noemwoorden niet verkregen wordt door het samenvatten van alle bijkomende eigenschappen, maar integendeel door het wegdenken daarvan. Het «ik» is nl., zooals wij in het vorig hoofdstuk uitvoerig hebben aangetoond, een aan alle zijden begrensd waarnemingskerngebied in het midden der «wereld» of van het «heelal.» Het is ondeelbaar en onbewegelijk en heeft geen enkele bijzondere eigenschap of hoedanigheid, behalve die van grooter of kleiner worden ten opzichte der (bewegende en deelbare) buitenwereld, aan welke beide tegengestelde bevindingen de gewaarwordingen genot (vreugde) en pijn (smart) rangvolgelyk zijn toe te schrijven). Het «niet ik» laat de verschillende opvatting toe van 1° de omgevende buitenwereld als geheel of 2° een in richting of ruimte beperkt *gedeelte* van die buitenwereld. In beide opvattingen worden echter de talloze verschillende eigenschappen, die de buitenwereld bij elke gespecializeerde beschouwing harer onderdeelen, onvermijdelijk moet opleveren, volkomen genegeerd.

Het woord «ik», «mij» is het eigenlijke, onverplaatste «ik» woord,

1) De volkomen eigenschaploosheid van het ik geldt alleen voor het oogenblik zelf, waarin wij het woord ik uitspreken. Vóór en na dat oogenblik gaan er kleine tijdsdeelen voorbij, waarin de spreker zich een zeer algemeene voorstelling maakt van de voornaamste lichamelijke of geestelijke eigenschappen van zijn eigen persoon, of ook wel van de omstandigheden, waaronder hij verkeert, de voornaamste feiten uit zijn levensgeschiede is enz. Deze voorstellingen verbinden zich dan uit den aard der zaak aan de begripsfactoren, die in de voorafgaande en opvolgende woorden besloten liggen.

«wij», «ons», is het meervoudig-uitgebreide «ik»-woord (men wachte zich *wij* het meervoud van *ik* te noemen. Het woord *ik* laat naar den aard van zijn begrip in 't geheel geen meervoud toe).

Het woord »jij», »jou» is aanduider der *verplaatste ikheid*. De zoogenaamde «tweede persoon» is nl. niets anders dan de on-eigenlijke, verplaatste ikheid. «Jij» wil zeggen: *ik* op *die* plaats gedacht, waarbij men het woord plaats niet alleen op ruimte, maar tevens op tijd en omstandigheden, toestand enz. heeft toe te passen. Het woord »jelui» is de meervoudige uitbreiding van *jij*.

Het woord «zich» is het algemeene «ik»-woord; het heeft tot beteekenis: het eigen «ik» in 't algemeen. Hij stoot zich = hij stoot dat wezen, dat zich bij een volmaakt levendige voorstelling der handeling als «ikheid» voordoet.

Het woord «elkander» is een samengestelde wijziging van «zich». Het wil nl. zeggen, zich (Mv.) — zich (Enk.) (Gr. *heautous* minus *heauton* of *heautois* — *heautôi*), d. i. de meervoudig-uitgebreide algemeene ikheid met de enkelvoudige algemeene ikheid verminderd, b. v. zij slaan elkander = zij slaan (alle) zichzelf, zonder dat iemand hunner zichzelf slaat.

Voor het niet-ik bestaat slechts in zekere bepaalde (met name de Germaansche en Romaansche) talen een afzonderlijk woord. Dit woord is het toonlooze »het», waar het niet (zooals in verreweg de meeste volzinnen) een voorwaarts- of terugwijzend merkteekwoord is, m. a. w. waar het niet door *dit* of *dat* (= het voorgaande of = het volgende) zou kunnen worden vervangen.

De wezenlijkste functie van het *noemwoord* »het» is de aanduiding van het algemeene «niet-ik», de onbestemde en onbekende oorzaak buiten ons, waaraan wij van nature geneigd zijn al onze verschillende gewaarwordingen toe te schrijven.

Een scheiding in vieren doet zich bij deze beteekenis voor naar de meerdere of mindere beperking.

I. In ruimte en richting beperkt: plaatselijke aandoening van

Zoo is b. v. bij het uitspreken der woorden *ik sta* of *ik lig*, aan de lettergreep *sta* een flauwe voorstelling van spreker's lichamelijke eigenschappen en in de woorden *ik lees*, aan „lees» een flauwe voorstelling van spreker's geestelijke eigenschappen verbonden. Het woord *ik* op zich zelf geeft niets anders dan een ronde witte vlek in e-n grauwbontgroezelig omgevingsveld.

verschillende zinsorganen zonder duidelijk bepaalbare oorzaak.

Het jeukt me in de vingers, het kriebelt me onder de voet-zolen. Het suist of gonst me in de ooren. Het schemert me voor de oogen. (Voor de beide overblijvende zinnen reuk en smaak doen zich volkomen overeenkomstige voorbeelden niet voor.)

N.B. De beschrevene beteekenis laat zich gemakkelijk overdragen op de onbepaalbare beweegkrachten der *ziel*. Deze overdrachtelijke beteekenis vertoont zich vooral veelvuldig in het Duitsch: Es treibt mich hinaus. Es ergreift, es erfasst mich enz.

Nauw verwant zijn ook in het Fransch uitdrukkingen als: Il me prend caprice, fantaisie, aversion enz.

II. Onbeperkt in richting, beperkt in ruimte, het ikheid omgevende «niet-ik» binnen zekere grenzen beperkt.

Het is hier koud, warm (b.v. in de kamer). Het is hier licht, donker. Het ruikt hier naar visch. Het wemelt, het krioelt hier van . . .

III. Beperkt in richting, onbeperkt in ruimte. Het ikheid-begrenzende «niet-ik» met eenzijdige maar overigens onbeperkte uitbreiding.

Het bliksemt. het dondert, het daagt.

IV. Onbeperkt in richting en ruimte, het ikheid omgevende «niet-ik», zonder eenige begrenzing in de ruimte.

Het regent, het sneeuwt, het waait, het is koud of warm, het is (al) licht, het is (nog) donker, het is mooi (weer).

De bepaling ikheid omgevend «niet-ik» laat zich ook opvatten als *begrensd* in den *tijd*. Deze gewijzigde opvatting vertoont zich in zinnen als: Het is zomer, winter; het is de 5de April 1894; het is half zeven enz. (Het is volle maan, eveneens als *tijdbepaling* op te vatten).

II. 2°. *Bestaandheids-noemwoorden*, liever eenvoudig *noemwoorden* (in engeren zin) (substantiva.)

Alle overige noemwoorden. Zie de boven gegevene definitie.

N.B. De noemwoorden zijn in hun eigenlijk wezen niets anders dan bestaandheids-soortnamen, d. w. z. zij bepalen ieder een soort of categorie van bestaandheden, zonder hare individuen of exemplaren van elkander onderling te onderscheiden, zoodat dus steeds van één enkele soort een onbeperkte veelheid

van individuën wordt opengelaten. Bizondere gevallen, waarin deze veelheid vervalt (*heetal, God, ik* en de stofnamen *ijzer, hout* enz.) zijn uitsluitend te verklaren uit het speciale karakter der aangegeven bestaanskategorie in 't bijzonder, waardoor in die gevallen het aantal *mogelijke* individuën of exemplaren tot één enkel wordt beperkt.

II. 3°. De **merkteekewoorden** laten velerlei verschillende onderverdeelingen toe. De voornaamste dezer verdeelingen is een tweeledige, een verdeeling namelijk in *plaatsingswoorden* (*localia*) en *aanduidingswoorden* (*pronomina* en *pronominalia*).

II. 3^a. De plaatsingswoorden behelzen een eenvoudige, niet samengestelde verhouding 1°. van plaats (overdrachtelijk van tijd) of 2°. van rangvolging of aantal.

II. 3^b. De aanduidingswoorden (*pronomina* en *pronominalia*) behelzen een meer samengestelde verhouding van verschillenden aard, een verhouding nl. van *ikheidsbetrekking* (d. w. z. stelling ten opzichte van de ikheid) van *gedachtestelling* (de kwestie «ja» of «neen») van hoegrootheid enz. (later nader te bepalen). Plaats en tijd komen ook bij de aanduidingswoorden in aanmerking, maar uitsluitend als secundaire, bijkomstige verhoudingen.

Alvorens tot de vierde of laatste indeeling over te gaan, moeten we eerst op alle woorden gezamenlijk nog een andere soort van verdeeling toepassen. Beschouwt men in willekeurige volzinnen de woorden uitsluitend volgens de stelling of standplaats, die zij in den volzin of ten opzichte van andere woorden innemen, en tevens volgens de hiermede op 't nauwste samenhangende eigenaardige *vorming*, waardoor zich de eene woordsoort van de andere onderscheidt, dan levert deze beschouwing als resultaat een scheiding van in het geheel zeven verschillende soorten.

Men onderscheidt nl. volgens (volzin)standplaats en vorming geen andere soorten dan de volgende:

- 1°. Volzinwoordstandige of volzinwoordvormige.
- 2°. Verbindingswoordstandige of verbindingswoordvormige.
- 3°. Meldwoordstandige of meldwoordvormige.
- 4°. Omschrijvingswoordstandige of omschrijvingswoordvormige.

5°. Beschrijfwordstandige of beschrijfwordvormige.

6°. «Participium»standige of «participium»vormige.

7°. Noemwoordstandige of noemwoordvormige.

Vergelijken we deze zeventvoudige indeeling met het tot dusver gegevene, dan blijkt ons 1°. dat bij de nieuwe verdeling één enkele woordsoort wordt aangenomen, die in de vroeger gegevene verdeelingen in 't geheel niet voorkwam, nl. het «participium.»

«Participium» ((meldwoordelijk) halfzinwoord of (meldwoordelijke) beschrijfwordsvorm) heet het meldwoord in een bepaalde volzinstelling, waar het niet, zooals gewoonlijk, het hoofdbestanddeel van den volzin uitmaakt, maar een gemengde rol vervult, aangezien het 1°. tegenover sommige deelen van den volzin een ondergeschikte plaats inneemt, dus meedeelingswoord van 2^{den} of 3^{den} rang zou moeten heeten, maar 2°. tegenover andere deelen van den volzin de natuurlijke (voornamere) stelling van het meldwoord handhaaft.

(Het Participium verdient den naam van (meldwoordelijk) halfzinwoord, daar het, *met* de ondergeschikte volzindeelen *gezamenlijk* van de hooger gestelde volzindeelen afgezonderd, kan worden *omgezet* in een (afhankelijken) tweeden volzin. B.v.: Wij zagen een zoden spittenden boer. = Wij zagen een boer, die zoden spitte. — Hij vond een rustig slapend kind. = Hij vond een kind, dat rustig sliep.)

2°. Wat in de tweede plaats bij de bovengegevene zeventvoudige verdeling in het oog valt, is dit, dat de *merkteekenwoorden* bij deze verdeling in 't geheel niet in aanmerking komen. De verklaring ligt in het feit, dat de merkteekenwoorden (zowel de aanduidings- als de plaatsingswoorden) wat volzinstandplaats en vorming betreft, bij drie, vier verschillende woordsoorten zijn *ingedeeld*.

Er zijn nl. 1°. Omschrijvingswoordvormige (adverbiale).

2°. Beschrijfwordvormige (adjectivische).

3°. Noemwoordvormige (substantivische) en

4°. »Participium»vormige merkteekenwoorden.

Een eigenaardige zelfstandige volzinstandplaats of vorming heeft het merkteekenwoord als zoodanig *niet*.

In alle overige opzichten valt, zooals men ziet, de standplaats-

en vormingsindeeling met de indeeling volgens de begripsoort samen. Volzinwoordstandig en volzinwoordvormig zijn uit den aard der zaak de volzinwoorden, meldwoordstandig en meldwoordvormig de meldwoorden, noemwoordstandig en noemwoordvormig de noemwoorden enz. Hierbij valt intusschen één belangrijk feit te vermelden, waarop wij later meer in 't bijzonder terugkomen, nl. dit, dat bijna iedere soort van woorden onder zekere bepaalde omstandigheden den stand of stelling in den volzin en eveneens de eigenaardige vorming van een andere woordsoort tijdelijk kan overnemen, zoodat b.v. een meldwoord als noemwoord of beschrijfwwoord optreedt, een noemwoord als meldwoord of beschrijfwwoord, enz. Dit belangrijke feit, dat men de »vermomming» der woordsoorten zou kunnen noemen, zal later door ons meer uitvoerig worden toegelicht. Slechts ééne opmerking veroorloven we ons reeds hier, nl. deze, dat het niet aangaat op grond van het bedoelde feit de geheele verdeeling in woordsoorten als iets onwezenlijks of min of meer kunstmatig te beschouwen. Immers trots de vermomming is in alle dergelijke gevallen de wezenlijke, natuurlijke woordsoort duidelijk kenbaar. In »de loop van het paard» is b. v. *loop* nog steeds (ofschoon als noemwoord vermomd) als meldwoord te kennen. In »het koele der ontvangst» voelt men *koel* als een beschrijfwwoord, ofschoon het naar vorm en (volzin)standplaats een noemwoord is, enz.

VIERDE INDEELING.

I. 1°. De zelfstandige volzinwoorden laten geen verdere indeeling toe.

I. 2°. Van de verbindingswoorden (niet-zelfst. volzinw.) laten de onderschikkende een onderverdeeling toe in tijdbepalende (toen, terwijl), doelbepalende (opdat) oorzaakbepalende (omdat) enz. Deze verdeeling is echter taalkundig van bijzonder weinig waarde.

II. 1°. De meldwoorden laten een verdeeling toe volgens hunne noemwoordbegeleiding in den volzin, d. w. z. volgens het aantal (verschillende) noemwoordplaatsen, die in den volzin in direkt verband met een gegeven meldwoord kunnen voorkomen

Op deze wijze kan men nl. onderscheiden:

- 1°. Noemwoordlooze of geenzijdig-aanbindende meldwoorden (regenen, donderen, dunken).
- 2°. Eénzijdig-aanbindende (leven, slapen, staan, liggen.)
- 3°. Tweezijdig-aanbindende (slaan, bewegen, nemen, dooden).
- 4°. Driezijdig-aanbindende (geven, vertellen, aanbieden, toewijzen).

Gemakkelijk zou men dit verschil in teekening kunnen voorstellen.

Verder kan men ook nog volgens de beteekenis zelve de meldwoorden verdeelen in meldw. van *beweging*, (*loopen, drukken, trekken, draaien*) van *handeling* (*geven, nemen, koopen, dooden, toelaten*) van *verrichting* (*ademen, hoesten, braken*) van *zijns-toestand* (*leven, slapen, weten, hebben, missen*) en van *wordenstoestand* (*sterven, inslapen, aanleeren, verliezen*). Deze laatste verdeeling heeft echter taalkundig zeer weinig waarde.

Een bijzondere onderscheiding verdienen verder nog alleen die meldw., wier beteekenis in dien zin *verzwakt* of *gesubtilizeerd* is, dat zij met één der vaste bijbegrippen, die het hoofdbegrip van een verbum plegen te vergezellen (*voltooiingsvorm* of *tempus*, *werkingsrichting* of *genus*, *voorstellingswijze* of *modus* enz.) volkomen *samenvalt*. Zoo wordt b.v. in 't Nederlandsch de *afgeloopen* voltooiing uitgedrukt met behulp van één der verba *hebben* of *zijn* (het eerste in de *rechte*, het tweede in de *omgekeerde werkingsrichting*). — Het verbum *worden* drukt (buiten de afgeloopen voltooiing) de *omgekeerde werkingsrichting* uit. Het verbum *zullen* is kenteeken der *wachtende* voltooiing enz. — Zulke verba dienen onder den naam van *bestanddeelsmeldwoorden* (*verba auxiliaria*) van andere meldw. te worden onderscheiden.

II. 2de. De omstandigheids- of omschrijvingswoorden zijn te verdeelen in 1°. adv. van *stemming* (*gaarne, ongaarne, noode*)

adv. van *samentreffing* (*samen, tegelijk, tevens, meeten*), adv van *oorzaak* en *gevolg* (*bij-toeval, bij-ongeluk, opzettelijk, tevergeefs*) enz. De verdeeling heeft in taalkundigen zin al weder slechts weinig waarde.

Zooals gezegd is zijn de meeste omschrijvingswoorden uit zegwoorden van een anderen rang (dus of meldwoorden of beschrijfwwoorden) ontstaan, terwijl bij de meeste hunner deze ontstaanswijze in de vorming volkomen duidelijk kenbaar is.

Van het beschrijfwwoord is de omschrijvingswoordsvorming nog het meest geregeld. In het Nederlandsch geschiedt deze vorming geheel zonder toevoegsel bij elk willekeurig beschrijfwwoord (goed, slecht, — mooi, leelijk enz.) voorzoover de beteekenis een omschrijvingswoordelijk gebruik toelaat.

II. 1°. De *beschrijfwwoorden* zijn te verdeelen in beschr. van *kleur* (rood, blauw, geel), van *vorm* (rond, langwerpig, puntig) van *afmeting* (groot, klein, lang, kort, dik, dun), van *aanvoeling* (hard, zacht, warm, koud), van *geluid* (luid, schel, zacht, dof, stil), van *smaak* (zoet, bitter, wrang), van *reuk* (geurig, stinkend), en verder van (op tallooze manieren gewijzigde) *samengestelde eigenschap* of *hoedanigheid* (die niettemin als enkelvoudige eig. of hoed. worden beschouwd of opgevat) (goed, slecht, eerlijk, bedriegelijk, mooi, leelijk, beminnelijk, onbeschaamd, aanbevelenswaardig, zonderling, schilderachtig, wonderbaarlijk enz. enz.) — Ook deze verdeeling heeft in taalkundigen zin geen bizondere waarde.

II. 2°. De weinige »ik” en »niet-ik”-woorden zijn door ons ieder afzonderlijk uitvoeriger besproken.

II. 2°. De overige *noemwoorden* zouden te verdeelen zijn in *wezensnamen* (hond, vleermuis, mug), *plantnamen* (eik, wingerd, roos), *stofnamen* (goud, ijzer, hout, wol), *natuurdeelnamen* (berg, dal, bosch, zee, land, meer, rivier enz.) *persoonsnamen* (†) man, vrouw, jongen, koning, bedelaar),

(†) Persoonsnamen. Jan van der Vliet en Mina van der Horst zijn geen persoonsnamen in taalkundigen zin. Zooals we later zullen opmerken, is de Godin der taal de verklaarde vijaudin van al het tijdelijk bestaande. — Jan van der Vliet en Mina van der Horst zijn geen woorden, maar vereenigingen van letters, bij onderlinge afspraak aangenomen tot aanduiding van een bepaald individu uit de tijdelijke schijnwereld genomen.

gedachtebeeldnamen (vorm, kleur, deel, gebied, tijd, plaats), namen van (gesubstantieerde of geconcentreerde) hoedanigheid of eigenschap (schoonheid, hoogheid, deugd = goedheid, duurte, leegte) en van (geconcentreerde) handeling, verrichting of toestand (beweging, daad, verkooping, verkoop, leven, slaap, enz. enz.) — Deze verdeeling heeft alweder voor de kennis der taal weinig, ja zoo goed als geen waarde. Alleen voor de beide laatste soorten (als *beschrijfwordelijke* en *meldwoordelijke* noemwoorden) schijnt ons een afzonderlijke soortnaam niet ongewenscht.

Zoo komen we eindelijk tot de merkteekenwoorden terug, waarbij we aanmerkelijk langer dienen stil te staan, aangezien alleen bij deze soort nog tal van verschillende bijkomende verdeelingen te maken zijn, wier recht van bestaan als zoodanig volkomen onbetwistbaar is.

Zooals we reeds vroeger opmerkten, moeten, naar volzinstelling en vorming gerekend, alle merkteekenwoorden bij verschillende andere woordsoorten worden ingedeeld, daar ze op zich zelf in die opzichten geen afzonderlijke woordsoort uitmaken.

Beschouwen we vooreerst de plaatsingswoorden om later tot de aanduidingswoorden over te gaan.

Volgens volzinstelling en vorming onderscheidt men vier soorten van plaatsingswoorden, nl. 1°. omschrijvingswoordvormige (adverbiale), 2°. beschrijfwordvormige (adjectivische), 3°. noemwoordvormige (substantivische) en 4°. »participium» vormige (participiale).

Van deze vier soorten is de eerstgenoemde in alle opzichten de voornaamste en belangrijkste. De *niet adverbiale* plaatsingswoorden zijn bijna alle (gewoonlijk volkomen kenbaar) uit *adverbiale* plaatsingswoorden ontstaan.

De »participium» vormige plaatsingswoorden (juister »participium» *standige*, daar de vorming zich niet bijzonder onderscheidt) zijn de zoogenaamde *praepositiones* (*betrekkingswoorden*).

Vergelijkt men b.v. woorden als *op*, *in*, *uit* met woorden als *boven*, *binnen*, *buiten*, dan vindt men bij de eerstgenoemde behalve een korteren tijdsduur en een zwakkere betooning ook nog een eigenaardige (participiale) volzinstelling, die aan

de laatstgenoemde (althans in hun gewoonste, natuurlijkste opvatting) vreemd is.

In een volzin als »Het boek ligt op de tafel" kan men aan het woordje *op* geheel ongedwongen de beteekenis van een participium toeschrijven t. w. de beteekenis »opp"ende d. w. z. *aan het oppervlak rakende*. In een volzin als: »Het bier stroomt uit het vat" kan men *uit* op dezelfde wijze opvatten als »uit"ende d. i. *verlatende, te buiten gaande, overschrijdende*. In »ik ga naar de kerk" is naar = »naar"ende d. w. z. *naderende, opzoekende*. Zoo is »met" = »mett"ende d. i. *vergezellende, begeleidende, of gebruikende, bezigende*, »door" = »door"ende d. i. *doorborende, doorkruisende*, »tot" = »tott"ende d. i. *bereikende*, »aan" = »aan"ende d. i. *rakende, toekomende, betreffende*, »van" = »vann"ende d. i. *aanhoorende, toehorende* enz.

N.B. Dat een casus van een praepositie zou afhangen is historisch-wetenschappelijk genomen volstrekt niet juist. In het oudste Latijn en in het oudste Grieksch moeten de casus *geheel alleen reeds* de plaatselijke enz. verhoudingen (die wij door praeposities plegen aan te duiden) voldoende nauwkeurig hebben uitgedrukt. Tot versterking en nadere bepaling werden echter al spoedig aan vele dezer zegswijzen *adverbiale plaatsingswoorden* toegevoegd met (oorspronkelijke) beteekenis: — *toe*, — *(van)daan*, *mede*, *(door)heen* enz.

— Deze adverbiale plaatsingswoorden zijn daarop langzamerhand in beteekenis verzwakt en tot praeposities geworden, die althans schijnbaar den oorspronkelijken casus »regeerden" — Een zin als »ik ga naar de stad" moet in zeer oud Latijn of Grieksch eenvoudig geluid hebben *eo urbem* en *eimi polin*. De woordjes *ad* en *eis*, die er spoedig aan werden toegevoegd, beteekenden aanvankelijk niets anders dan — *toe* of — *heen* dus: ik ga *heen* naar-de-stad of ik ga naar-de-stad *toe* — Deze staat van zaken is echter in *geen enkele* tegenwoordige Europeesche taal bewaard gebleven — zoowel van het Hoogduitsch als van de Slavische talen kan men zonder grove onjuistheid zeggen, dat de casus werkelijk (dus *in strijd* met den oorspronkelijken toestand) van de praepositie *afhangt*. In vele andere talen is de verandering nog grooter

geworden, doordat de uitgangen der naamvallen geheel verdwenen en de praeposities dus daarna *de eenige aanduiders der betrekkingen* werden.

Dit verschijnsel doet zich behalve in het Nederlandsch ook nog voor in de moderne Skandinavische talen, in de Romaansche talen en zelfs in het (moderne en klassieke) Chineesch. — Neemt men aan, dat in al deze en in al de vroeger genoemde (moderne) talen het noemwoord (casus of geen casus) werkelijk van de praepositie afhangt, dan blijft geen andere redelijke verklaring over, dan dat men aan de praepositie een in zekeren zin *participiale* functie toeschrijft, welke voorstelling dan ook door ons in aangenomen.

Adverbiale plaatsingswoorden zijn woorden als *binnen, buiten, vóór, achter* — *nabij, (ver)(af)* — *zijdelings, rechts, links*, — overgebracht op den tijd: *tevooren, naderhand, ondertusschen, intusschen, onderwijl* — *spoedig, weldra, haast*.

Hiertoe behooren verder de samenstellingen met *betrekkingswoorden* als: *vóórop, achterop* — *vóóruit, onderuit* — *vóórin, achterin*. (De samenstellingen op een zooals *meteen, dooreen, uiteen, ondereen* behooren als hunne synoniemen met-*elkander* tot de werkelijke adverbia, omstandigheidswwoorden).

Adjectivische plaatsingswoorden zijn woorden als *inwendig, uitwendig, innerlijk, uiterlijk, zijdelingsch, linksch, rechtsch, nabij(zijnde), ver* — *vroeg, laat* — *voormalig, nakomstig, gelijktijdig*.

Substantivische plaatsingswoorden zijn woorden als (de, het) *binnenste, buitenste, (het) midden*.

Participiale plaatsingswoorden zijn alle *betrekkingswoorden* of *praepositiones*.

Plaatsingswoorden van richting zijn (adverbiaal) *binnenwaarts, buitenwaarts, zijwaarts* — *van-binnen, van-buiten* — ook die van noemwoorden zijn afgeleid: *huiswaarts, schoolwaarts*, (adjectivisch) *binnenwaartsch* enz.

Plaatsingswoorden van aantal zijn *een, geen, geene, beide, meer, eenige, ettelijke, weinige, vele, de-meeste, alle*, waarbij de (meer kunstmatige) *bepaalde* aantalwoorden: *twee, drie, vier, honderd* enz. zich aansluiten.

Plaatsingswoorden van veelzijdigheid (aantal + plaats) zijn

eenvoudig, meervoudig, veelvoudig, viervoudig enz. enz. — eenzijdig, meerzijdig enz.

Plaatsingswoorden van herhaling (aantal + tijd) zijn *eenmaal, somtijds, meermalen, meestal, dikwijls — tweemaal, driemaal enz.*

Plaatsingswoorden van deeling zijn *geheel, half, derdedeel enz.*

Algemeene plaatsingswoorden zijn de adjj. *zelf* en *ander*.

Plaatsingswoorden van rangvolging zijn *eerste, volgende, vorige, laatste*, benevens de (meer kunstmatige) *bepaalde* rangtalwoorden, *tweede, derde, vierde, honderdste* enz.

Bij de betrekkingenwoorden of praepositiones kan nog een verdere verdeeling in drie soorten worden aangebracht als volgt :

1o. Betrekkingenwoorden van eenvoudige of primaire betrekking, welker beteekenis ('t zij meer of minder nauwkeurig) overeen te brengen is met één der tien natuurlijke »casus» of *betrekkingsvormen* (waarover wij later uitvoerig zullen handelen) b. v. *aan, voor — in, op, bij, — met, door — uit, van* enz.

2o. Betrekkingenwoorden van secundaire betrekking of ruimtebetrekkingenwoorden in welker beteekenis de voorstelling van ruimte of plaatsing meer op den voorgrond staat, b. v. *vóór, achter, boven* (het dak), *binnen* (de kamer), *tusschen, door . . . (heen), over . . . (heen)* enz.

3o. Betrekkingenwoorden van tertiaire of verwijderde (overdrachtelijke) betrekking, welker beteekenis een meer verwijderde of samengestelde, gewoonlijk tevens meer overdrachtelijke d. i. minder materiele soort van betrekking behelst, b. v. *volgens, wegens, krachtens, behalve, ingevolge* enz.

Bij de aanduidingswoorden is de indeeling belangrijk ingewikkelder dan bij de plaatsingswoorden, Er bestaan nl. bij eerstgenoemde niet minder dan vier verschillende soorten van verdeling, die elkander in dier voege kruisen, dat elk afzonderlijk aanduidingswoord gelijktijdig tot drie of vier verschillende klassen of soorten te brengen is.

De vier verschillende indeelingen, die bij de aanduidingswoorden in aanmerking komen, zijn de volgende : 1o. de verdeling volgens *volzinstandplaats* en *vorming*. 2o. de verd. volgens *zelfstandigheidsgraad*. 3o. de verd. volgens *aanduidingsgebied* en 4o. de verd. volgens *aanduidingswijze*.

Volgens volzinstandplaats en vorming worden, zooals reeds vroeger vermeld, de aanduidingswoorden verdeeld in :

1o. omschrijvingswoordvormige (adverbiale). 2o. beschrijvingswoordvormige (adjectivische) en 3o. noemwoordvormige (substantivische).

Een noemwoordvormig aanduidingswoord neemt in een volzin volkomen dezelfde plaats in als een werkelijk noemwoord. Het staat daar dan ook geregeld als vervanger van een noemwoord, dat in het zinverband vroeger is genoemd of later genoemd zal worden. Hieruit mag echter geenszins worden opgemaakt, dat het noemw. aand.w. *op zich zelf* een beteekenis zou hebben, die met die van een noemwoord overeenkomt, want dit laatste is ver van juist. Terwijl nl. het noemwoord een groote veelheid van eigenschappen als één geheel samenvat, behelst het begrip van een noemw. aanduidingswoord omgekeerd geen enkele eigenschap; alleen de *begrenzingsvorm* of het zoogen. *geslacht* (de onderscheiding van *persoon* en *ding*, die tusschen mannelijke en vrouwelijke persoon enz. 1)) benevens het verschil tusschen eenheid en veelheid kan door het aanduidingswoord afzonderlijk worden weergegeven; van al het overige, wat het noemwoord kenmerkt, heeft het aanduidingswoord *niets*. (Wie? Wat? Deze, Dit, Die, Dat, Iemand, Iets, Niemand, Niets — Hij, Zij, Het zijn noemwoordvormige aanduidingswoorden.)

1) Onder *begrenzings-* (of individueerings-) vorm (zoogenaamd „*geslacht*“) verstaat men de onderscheiding tusschen

I. Blijvend „*vóór*“ en „*achter*“ of blijvend „*boven*“ en „*onder*“ hebbend iets — standvastige (niet ronde) gedaante hebbende eenheid — bewegingstuitend, *beweging*-wijzigend lichaam — bewegingveroorzakend (wereld)bestaudeel — werkend of handelend wezen — handelende (niet speciaal vrouwelijke) persoon.

II. Vormeloos of (bol- of cirkel-) rond iets — doode, beweginglooze stof — niet werkend, niet handelend ding.

III. Onstoffelijke eenheid, *zak* of toestand, werking of hoedanigheid.

IV. Eenheidvormende veelheid — vormeloze vlakteuitgebreidheid — *vereeniging* van wezens of dingen.

V. Veelheidgevende eenheid — lotengevende moederplant — jongenwerpend moerdier — vrouwelijk wezen — vrouwelijke persoon.

He: taalkundige „*geslacht*“ heeft met het *geslacht* der natuur in gebruik en functie betrekkelijk weinig, in zijn oorsprong en wording in 't geheel niets te maken.

N.B. Buiten de Indo-Europese taalfamilie zijn trouwens de taalkundige „*geslachtsverschijnselen*“ bijzonder *zeldzaam*.

Volgens afhankelijkheidsgraad onderscheidt men *zelfstandige*, *halfzelfstandige* en *afhankelijke* of (als men liever de dubbelzinnigheid met »substantivisch» vermijden wil) *onafhankelijke*, *half-afhankelijke* en *afhankelijke*.

Afhankelijke aanduidingsw. zijn 1o. alle zoogenaamde *relativa* (*afhankelijk-terugwijzende*) . . . , *die*; . . . , *welke*; . . . , *wat*; . . . , *waar* enz. en 2o. de *indirekt* vragende *wie* (of) . . . , *wat* (of) . . . *waar* (of) . . . enz.

Halfzelfstandige aand. w. zijn b.v. *alwie* of *alwat* of ook *wie*, *wat* in *wie* het doet is gek; *wat* ik zeg is waar en 2o. de *generalizeerende* (*aanduidingstrooiende*) nl. *wie-ook-maar* . . . , *wat-ook-maar* . . . enz. = (onverschillig) *wie* (of), (onverschillig) *wat* (of).

Zelfstandig of onafhankelijk zijn alle, die niet afhankelijk en niet halfzelfstandig zijn.

Volgens aanduidingsgebied onderscheidt men

1o. aanduidingsw. v. *eenvoudige ikheidsbetrekking*.

2o. aanduidingsw. v. *ikheidsbetrekking* en *plaats*.

3o. aanduidingsw. v. *ikheidsbetr.* en *tijd*.

4o. aanduidingsw. v. *gedachtstelling* (de kwestie »ja» of »neen.»)

5o. aanduidingsw. v. (algemeene) *hoedanigheid*.

6o. aanduidingsw. v. *hoegrootheid*.

1o. aanduidingsw. v. eenvoudige ikheidsbetrekking zijn (adjectivisch) *mijn*, *onze*, *jou*, *jelui*, — *zijn*, *haar*, *hun*, benevens het algemeene *eigen* en (substantivisch): (de) *mijne* (de) *jouwe* enz.

2o. aanduidingsw. v. ikheidsbetr. en plaats zijn (adv.) *hier*, *daar*, *ginds*, *elders*, *er* (adj.) *gindsch*, (hier) *aanwezig*, enz.

3o. aanduidingsw. v. ikheidsbetr. en tijd: (adv.) *nu*, — *toen*, *dan* — *heden*, *gisteren*, *morgen* — *voorheen*, *voortaan* — *terstond*, (zoo) *even pas* — (adj.) *verleden*, *hedendaagsch*, *toekomstig*, . . . *geleden*.

Tot 2 behooren ook die van *richting*: (te) *mijwaart*, *vanmij-uit*, (van) *mijnentwege* — *derwaarts*, *herwaarts* — *heen*, *weg*, *voort*, — (van) *daan*, *hiervandaan*, *daarvandaan* — *daarheen*, *hierheen*, *erheen*. — (Men verwarre niet *derwaarts* enz. met *binnenwaarts* en *schoolwaarts*, dat (afgeleide) *plaatsingswoorden* zijn.)

40. aand. v. (algemeene) *hoedanigheid* zijn (adv.) *zoo, hoe anders* (adj.) *zoodanig, hoedanig?*, *zulk*.

50. aand. v. *gedachtestelling* zijn (uitsluitend adv.) *wel, niet — misschien, wellicht, nauwelijks, bijna — stellig, vast, bepaald — nog, nog-niet, reeds, niet-meer — ook, eveneens, insgelijks — toch, niettemin, echter, evenwel — dus, derhalve*.

60. *aanduidingsw. v. hoegrootheid* zijn: *zoo-groot, hoe-groot?* ook *gewijzigd: zoo-ver, hoe-ver? — zoo-oud, hoe-oud? — zoo-laet, hoe-laet?*

Volgens de *aanduidingswijze* worden de aanduidingswoorden verdeeld in:

- 1o. *aanduiding-bepalende*.
- 2o. *aanduiding-sparende*.
- 3o. *aanduiding-vrugende*.
- 4o. *aanduiding-omkeerende* (= *ontkennend*).
- 5o. *aanduiding-spreidende*.
- 6o. *aanduiding-koppelende*.
- 7o. *aanduiding-strooiende*.

Aanduiding-bepalend zijn de groote meerderheid der bestaande aand. w., o. a. alle *aanwijzende*: *deze, die, daar, dan*. De *aanwijzende* zijn meestal gelijktijdig *voorwaartswijzend* en *terugwijzend*. Enkele bepaalde slechts zijn *uitsluitend voorwaartswijzend*, b.v. *diegene, datgene, in-dier-voege, in-der-mate* of *uitsluitend terugwijzend*, b.v. alle *relativa* (*afhankelijk-terugw.*), *die...*, *welke...* enz., en verder *hij, zij, het*, dat echter in *bijzondere* gevallen: «dat weet *hij* (hier) of *zij* (daar) wel» en «*hij, die*» (= *diegene*) ook *voorwaartswijzende* beteekenis kan hebben.

Aanduiding-sparend zijn *iemand, iets, ergens, ooit, eenig* enz.

Aanduiding-vragend zijn *wie? wat? welke? waar? wanneer? hoe?* enz.

Aanduiding-omkeerend zijn (*niet*) *geen, nergens, nooit, niemand, niets* enz.

Aanduiding-spreidend zijn *alle, elk, alles. ieder(een), overal, altijd* enz.

Aanduiding-koppelend zijn *dezelfde, terzelfder-tijd, evenzoo, (even) zulke* enz.

Aanduiding-strooiend zijn *wie-dan-ook, wat-dan-ook, waar-*

dan-ook, wanneer-dan-ook, benevens de haltzelfst. *wie-dan-ook-maar, waar-dan-ook-maar* enz.

Om de grensscheiding tusschen plaatsingswoorden en aanduidingswoorden gemakkelijk te bepalen, zijn eenige onderscheidingsregels gewenscht. Wij geven er eenige weinige.

Woorden, wier hoofdelement in verband staat met een præpositie of betrekkingwoord (ook de betrekkingwoorden zelf) behooren tot de plaatsingswoorden.

Woorden, wier hoofdelement in verband staat met een der ikheidswoorden (niet de ikheidswoorden zelf) behooren tot de aanduidingswoorden.

Woorden, wier hoofdelement een pronominale sylabe ver-
toont, behooren tot de aanduidingswoorden (pronominale sylaben zijn voor het Nederlandsch de volgende:

dà — daa — dè — dee — die.
wà — waa — wè — wee — wie
haa — hè — hie — hoe — hij
zoo — zù en zij.)

Heeft men eens deze eenvoudige regels mechanisch geleerd, dan zal het verder gemakkelijk vallen door redeneering nadere bijzonderheden te beslissen. Dat b.v. *tevooren, naderhand* plaatsingswoorden zijn, maar *voorheen, voortaan, heden, gisteren, morgen* aanduidingswoorden, *vorig, volgend, nakomstig, gelijktijdig* plaatsingswoorden, maar *verleden, tegenwoordig, toekomstig, hedendaagsch* aanduidingswoorden, *binnenwaarts* en *buitenwaarts* plaatsingswoorden, maar *herwaarts* en *derwaarts* aanduidingswoorden, is gemakkelijk af te leiden uit den regel, dat, waar de ikheidsbetrekking niet te bespeuren is, het woord onder de plaatsingswoorden, waar dit wel het geval is, onder de aanduidingswoorden gerangschikt wordt.

Dat de rangtalwoorden niet onmiddellijk met de aantalwoorden tot een enkele woordsoort vereenigd worden, wekt ook wellicht bij menigeen bevreemding. Wij wijzen echter op het feit, dat alle bepaalde talwoorden boven de twee niets anders zijn dan uitvindselen van (zij het dan ook uiterst elementaire) menschelijke geleerdheid, m. a. w. niet tot het zuiver natuurlijke begrippenweefsel der taal behooren. Vergelijkt men nu de onbepaalde rangtallen *eerste, andere, volgende, vorige, laatste*

met de onbepaalde aantalwoorden *één, beide, enkele, sommige, vele, alle* of met de onbepaalde veelvoudwoorden *eenmaal, somtijds, dikwijls*, dan blijkt het dat de eerstgenoemde groep van woordvormen met de beide andere in geen enkel opzicht overeenkomt. Alleen de gemeenschappelijke kunstmatige aanvulling voor de bepaalde waarden heeft de overeenkomst tusschen aantal- en rangtalwoorden doen ontstaan.

Een overgang van de plaatsingswoorden tot de aanduidingswoorden wordt gevormd door de eigenaardige samenstellingen uit beide verschillende woordsoorten in volkomen kenbare en zelfs scheidbare verbinding opgebouwd, die door ons plaatsingskoppels en betrekkingkoppels zullen worden genoemd.

Plaatsingskoppels zijn woorden als: daarbinnen, daarbuiten, waarbinnen, hierbinnen enz.

Betrekkingkoppels zijn woorden als: daarin, daaruit, daarvóór, daaraan, daarvan.

In 't algemeen genomen moeten beide soorten van koppels, als afzonderlijke wordeenheden beschouwd, eerder tot de plaatsingswoorden dan tot de aanduidingswoorden gerekend worden. Alleen die met *van* en *aan* naderen in beteekenis tot de aanduidingswoorden, waarvan zij de verbuiging helpen aanvullen, zoo bijzonder sterk, dat ze zeer moeielijk nog tot de plaatsingswoorden kunnen worden meegerekend.

Ook de algemeene onderscheiding tusschen merkteekenwoord en meedeelingswoord zou hier en daar bezwaar kunnen opleveren. Meermalen komt het voor, dat van twee adverbiale zinelementen, die bij benadering als elkanders synoniemen gebruikt kunnen worden, het eene als meedeelingswoord, het andere als merkteekenwoord moet worden beschouwd. Nemen we de drie verschillende woordengroepen: 1°. tevens, meteen, tegelijk, 2°. daarbij, daarnevens en 3°. ook, insgelijks, eveneens. Gemakkelijk zou men een aantal volzinnen kunnen opstellen, waarin de tot deze drie verschillende groepen behorende woorden elkanders plaats zouden kunnen vervangen. Niettemin zijn de woorden van groep 1° wezenlijke adverbia (van samentreffing), terwijl die van groep 2° plaatsingswoorden en die van

groep 3° aanduidingswoorden zijn. Beschouwt men nauwkeurig de beteekenis van elk dezer woorden afzonderlijk, dan blijkt de juistheid der verdeeling spoedig. Bij het uitspreken van een der woorden: meteen, tevens of tegelijk, denken spreker en hoorder onwillekeurig aan twee verschillende zaken met verschillende eigenschappen, die ten gevolge van de een of andere toevallige of opzettelijke werking tijdelijk samenvallen. Er is hier dus sprake van omstandigheid; de benaming omstandigheidswoord is dus juist.

Bij het uitspreken van een der woorden: daarbij, daarnevens, staat voor spreker en hoorder de plaatselijke verhouding op den voorgrond, van omstandigheid is geen sprake; de benaming plaatsingswoord is dus juist

Bij het uitspreken eindelijk van een der woorden: ook, insgelijks, eveneens, is de voorstelling nog veel algemeener. Bij die woorden wordt nl. zoo goed als niets gedacht dan een «ja» dat met een ander «ja» wordt vermeerderd. Van plaatselijke verhouding is geen sprake, nog minder van omstandigheid. De benaming aanduidingswoord (van gedachtestelling) is dus volkomen juist.

Adverbia van plaats of tijd zijn over 't geheel onder de merkteekenwoorden te rekenen. Er bestaan intusschen wel eigenlijke adverbia van tijdsduur, nl. *lang, kort, even(tjes), voortdurend, aanhoudend, aldoor*. (Ook adjectiva van tijdsduur bestaan er *tweedaagsch, tienjarig* enz.)

Voor 't overige heeft men alle adverbia, waarin het idee: punt in de ruimte, punt in den tijd voorkomt als merkteekenwoorden te beschouwen, ook dan, wanneer niet van één, maar van verschillende punten sprake is.

Dagelijks, wekelijks, driemaandelijks zijn plaatsingswoorden van herhaling; *'s-anderen-daags* is een plaatsingswoord, maar *morgen* een aanduidingswoord; *somtijds, dikwijls, meestal* enz. zijn plaatsingswoorden van aantal en tijd (*geregeld, doorlopend* enz. zijn werkelijke adverbia).

VERWISSELING VAN WOORDSOORT DOOR BETEKENISWENDING.

Elke woordsoort kan in bijzondere gevallen door een ge-

wijzigde plaatsing in den volzin een andere woordsoort vervangen of daarin overgaan, bv.:

Het meldwoord staat als noemwoord in den zoogenaamden Infinitivus (noemwoordsvorm), bepaaldelijk wanneer deze door het artikel wordt voorafgegaan en verder in uitdrukkingen als »De loop van het paard», »De druk van de hand».

Het meldwoord staat als beschrijfword: 1°. in den zoogenaamden Participiaalvorm (beschrijfwordsvorm) *lopende, drukkende* en 2°. in het eerste lid van samenstellingen als *loopvogel, drukschroef*.

Het meldwoord staat als omschrijvingswoord in de eerste lettergreep van samenstellingen als *loopgraag, drukkrachtig*.

Het noemwoord staat als meldwoord in zinnen als *ik leeraar, hij doktert, wij ketteren*.

Het noemwoord staat als beschrijfword in het eerste lid van samenstellingen als *vruchtboom, kippeëi, takkebos*.

Het noemwoord staat als omschrijvingswoord in het eerste lid van samenstellingen als *loodzwaar, honingzoet, spijkerhard*.

Het beschrijfword staat als meldwoord in zinnen als: het gebergte blauwt, de toren schuint enz.

Het beschrijfword staat als noemwoord, waar het door een artikel wordt voorafgegaan, bv. Het groote, het blauwe en verder in zinnen als: Blauw staat goed, Bitter is gezond enz.

Het beschrijfword staat als omschrijvingswoord geregeld in willekeurige zinnen als: hij spreekt goed, zij klaagde bitter enz.

Verwant met het beschrevene verschijnsel, maar niet daaraan gelijk is de vorming van soortverwisselende afleidingen, d. w. z. de vorming van woorden als *lezing, draging* van *lezen, dragen*, — *hoogte, goedheid* van *hoog* en *goed* — *huiselijk, vorstelijk* van *huis* en *vorst*. — Een woord als *lezing* of *hoogheid*, ofschoon in zijn hoofdbegrip het eerste een meldwoord, het andere een beschrijfword is, heeft een tweede bijkomend beteekenselement (dat van *eenheid* of *aaneensluiting*) tegelijk met den uitgang bij zich ingelijfd en is dientengevolge een noemwoord (ofschoon van een eigenaardige secundaire soort) geworden. Om dezelfde reden moet men ook een woord als *huiselijk* of *vorstelijk* wel degelijk een (secundair) beschrijfword noemen, enz. — *de goedheid* en *het goede* zijn niet

volkomen hetzelfde, evenmin als *de lezing* en *het lezen*, enz. — Een voornaam verschil ligt vooral hierin, dat men door het gebruiken der *afgeleide* woorden duidelijk te kennen geeft, dat men de begrippen *goed* —, *lees*- — niet *tijdelijk*, maar meer *bestendig* als bestaandheden wenscht te zien voorgesteld.

Bij de merkteekenwoorden is, zooals uit het bovenstaande blijkt, het aannemen der uitwendige kenteekenen van verschillende woordsoorten (woordsoortvermomming) regel en geeft aanleiding tot de voornaamste en meest algemeen doorlopende der verdeelingen, die zich bij deze hoofdafdeeling voordoen. Zoo zijn bv. *wie*, *wat* noemwoordvormige, *welke* een beschrijfwordvormig en *waar*, *wanneer* omschrijvingswoordvormige merkteekenwoorden. De schijngedaante van noemwoord, beschrijfword enz., die bij andere woordsoorten eenvoudig als een *mogelijk bijkomend verschijnsel* moet worden aangemerkt, is bij de merkteekenwoorden *noodwendige voorwaarde*, m a. w. naar den vorm en de beteekeniswending te rekenen vormen de merkteekenwoorden in 't geheel geen zelfstandige woordsoort, maar zouden zij bij vier verschillende andere woordsoorten moeten worden ingedeeld.

De volzinwoorden kunnen, volgens hun eigenaardig karakter, niet anders dan in zeer oneigenlijke opvatting op de plaats van andere woordsoorten worden gebruikt.

Omgekeerd kunnen wèl zeer verschillende woordsoorten als volzinwoorden worden gebruikt.

Een algemeene regel, die hierbij valt op te merken, is deze, dat een niet-volzinwoord als volzinwoord gebruikt bijna geregeld de gedachte uitdrukt: »Ik wensch, verlang . . van uwe zijde te zien verwezenlijkt.»

Zoo hebben bv. 1°. brood! voldoening! genade! geen andere beteekenis dan deze: Ik verlang brood, voldoening, genade enz. van uwe zijde.

Zoo beteekent 2°. stil! gehoorzaam! niet onbeleefd! geheel overeenkomstig: ik verlang stilte, gehoorzaamheid, afwezigheid van onbeleefdheid — van uwe zijde.

Zoo drukt 3°. al weder geheel overeenkomstig: geef! loop! sterf! geen andere gedachte uit dan deze: ik begeer de han-

deling van geven, de beweging van loopen of het verschijnsel van sterven van uwe zijde te zien verwezenlijkt.

4°. Het woord Jij! op den toon van een volzinwoord uitgesproken beteekent: »Ik moet jou hebben!» — (Het woord Ik op denzelfden toon uitgesproken zou geen gezonden zin opleveren en komt dus ook niet voor).

5°. De woorden Op! Toe! Voort! Terug! enz. als volzinwoorden uitgesproken beteekenen: Ik wensch »opp”ing (= verheffing) »toe”ing (= voortbeweging) »voort”ing (= voortgang) »terugg”ing (= teruggang) van uwe zijde te zien verwezenlijkt.

6°. Binnen! (als iemand klopt) heeft de beteekenis: ik wensch (de plaatsverhouding) *binnen* ten uwen opz., te zien verwezenlijkt. — De uitroep »van onderen” (als iets zwaars zal neêrkomen) beteekent (natuurlijkerwijze omgekeerd) (Gaaf) van onderen (weg)! d. i. Ik wensch de plaatsverhouding «onder” van uwe zijde te zien *verlaten* of *opgegeven* — Er-uit! is 't omgekeerde van Binnen! Ik wensch (de plaatsverhouding) «buiten” van uwe zijde te zien verwezenlijkt.

De algemeene taalwet, die wij hier vinden toegepast, is van bijzondere waarde voor een juist inzicht in het wezen der taal in het algemeen.

Vragen wij ons af, hoe het komt, dat in al deze gevallen één enkele woordvorm geregeld met zoovele verschillende, standvastig terugkeerende woorden in gedachte wordt aangevuld, dan vinden wij op die vraag het volgende antwoord:

1°. Het woord *ik* wordt van zelf in gedachten aangevuld omdat de ikheid het eerste en fundamenteele hoofdbegrip voor elken spreker is. Zonder ikheid geen denken en zonder denken geen taal!

2°. Het woord *willen*, *wenschen* wordt van zelf aangevuld, omdat de inspannende arbeid van spreken in 't algemeen nooit of nimmer door iemand wordt verricht of hij moet er iets wat dan ook door meenen te *winnen*, m. a. w. wanneer iemand den mond tot spreken open doet, maakt hij door dit feit op zich zelf reeds voldoende kenbaar, dat door hem op dat oogenblik iets, van welken aard dan ook, wordt *verlangd* of *begeerd*.

3°. De bepaling *van uwe zijde* wordt van zelf aangevuld

omdat: 1°. elke spreker uit den aard der zaak tenminste één toehoorende tweede ikheid, een *jij* m. a. w. onderstelt, terwijl 2°. deze eenige toehoorder tevens even natuurlijk de eenige bemiddelaar uitmaakt, door wiens tusschenkomst de wensch van den spreker, van welken aard die ook zijn mag, tot verwezenlijking kan geraken.

Met het volzinwoordelijk gebruik der noemwoorden moet niet verward worden het *elliptisch* gebruik in uitdrukkingen als: Brand! Dieven! (Een) wolf! *Tierra!* (Columbus), *Thalassa!* (Xenophon) enz., die met een anderen toon van stem worden uitgesproken, en waarvan de beteekenis met *er-is* of *er-zijn* moet worden aangevuld.

Woorden, die een persoon of een levend wezen aangeven. kunnen nog op een andere wijze, met eenigszins gewijzigden toon, als volzinwoorden worden gebruikt, nl. 1°. om aan te duiden, dat men de tegenwoordigheid van het bedoelde wezen verlangt (om te *roepen* dus) of 2°. om te kennen te geven, dat men tot die persoon in 't bijzonder het woord richt (1°. Kom hier, hond! 2°. Zeg jongen!) (Vocativus) Ofschoon eenigszins gewijzigd, is dit gebruik toch ongetwijfeld met de bovenbeschrevene zeggwijzen gelijksoortig. De zoogenaamde Vokatief is de *speciale volzinwoordsvorm* voor het noemwoord, gelijk de Imperatief dit buiten twijfel voor het meldwoord is. Van beide vormen is afwezigheid van uitgang een gemeenschappelijke aanwijzing in vele overigens zoo sterk mogelijk van elkander verschillende talen.

N.B. Dit aanhangsel is niet in de exemplaren bevestigd om de lezer in de gelegenheid te stellen het bij de bestudeering van iedere willekeurige pagina te raadplegen.

AANHANGSEL.

Voorbeeld van een volledige konjugacie.

I.

1a *ik bestier rēgō jīj bestiert rēgīs*, (die of die) *bestiert rēgīt*, *wij bestieren rēgīmūs*, *julli bestieren rēgītīs*, (die en die) *bestieren rēgunt*.

1b *ik word bestierd rēgōr*, *jij wordt bestierd rēgēris* of *rēgērē*, (die of die) *wordt bestierd rēgītūr*, *wij worden bestierd rēgīmūr*, *julli worden bestierd rēgīmīnī*, (die en die) *worden bestierd rēguntūr*.

2a *ik bestierde rēgēbam*, *jij bestierde rēgēbās*, (die of die) *bestierde rēgēbat*, *wij bestierden rēgēbāmus*, *julli bestierden rēgēbātīs*, (die en die) *bestierden rēgēbant*.

2b *ik werd bestierd rēgēbar*, *jij werd bestierd rēgēbārīs* of *rēgēbāre*, (die of die) *werd bestierd rēgēbātūr*, *wij werden bestierd rēgēbāmūr*, *julli werden bestierd rēgēbāmīnī*, (die en die) *worden bestierd rēgēbantūr*.

3a (*dat, indien, of enz.*) *ik bestier rēgām*, ... *jij bestiert rēgās*, ... (die of die) *bestiert rēgāt*, ... *wij bestieren rēgāmūs*, ... *julli bestieren rēgātīs*, ... (die en die) *bestieren rēgant*.

3b (*dat, indien, of enz.*) *ik bestierd word rēgār*, ... *jij bestierd wordt rēgārīs* of *rēgārē*, ... (die of die) *bestierd wordt rēgātūr*, ... *wij bestierd worden rēgāmūr*, ... *julli bestierd worden rēgāmīnī*, ... (die en die) *bestierd worden rēgantūr*.

4a (*dat, indien, of enz.*) *ik bestierde rēgērēm* ... *jij bestierde rēgērēs*, ... (die of die) *bestierde rēgērēt*, ... *wij bestierden rēgērēmūs*, ... *julli bestierden rēgērētīs*, ... (die en die) *bestierden rēgērēt*.

4b (*dat, indien, of enz.*) *ik bestierd werd rēgērēr*, ... *jij bestierd werd rēgērērīs* of *rēgērērē*, ... (die of die) *bestierd werd rēgērētūr*, ... *wij bestierd werden rēgērēmūr*, ... *julli bestierd werden rēgērēmīnī*, ... (die en die) *bestierd werden rēgērētūr*.

5a *bestier rēgē bestiert rēgītē*.

5b *word bestierd rēgērē wordt bestierd rēgīmīnī*.

6a *jij moet bestieren rēgītō*, (die of die) *moet bestieren rēgītō*, *julli moeten bestieren rēgītōtē*, (die en die) *moeten bestieren rēguntō*.

6b *jij moet bestierd worden rēgītōr*, (die of die) *moet bestierd worden rēgītōr*, (*julli moeten bestierd worden rēgīmīnōr?*), (die en die) *moeten bestierd worden rēguntōr*.

7a *bestieren* rög^érē.

7a^z *aan, met, door, in* enz. *bestieren* rög^éndō, *van bestieren* rög^éndi.

7b *bestierd worden* rögⁱ.

8 *bestierende* rög^ént.

II.

a *ik zal bestieren* rög^ām, *jij zult bestieren* rög^ēs, (die of die) *zal bestieren* rög^ét, *wij zullen bestieren* rög^ēmūs, *julli zullen bestieren* rög^tis, (die en die) *zullen bestieren* rög^ént.

b *ik zal bestierd worden* rög^ār, *jij zult bestierd worden* rög^ēris of rög^érē, (die of die) *zal bestierd worden* rög^tūr, *wij zullen bestierd worden* rög^ēmūr, *julli zullen bestierd worden* rög^ēmī, (die en die) *zullen bestierd worden* rög^tūr.

III.

1 *ik heb bestierd* rexⁱ, *jij hebt bestierd* rex^tis, (die of die) *heeft bestierd* rexⁱt, *wij hebben bestierd* rexⁱmūs, *julli hebben bestierd* rex^tis, (die en die) *hebben bestierd* rex^ērunt of rex^érē.

2 *ik had bestierd* rex^ārām, *jij had bestierd* rex^ārās, (die of die) *had bestierd* rex^ārāt, *wij hadden bestierd* rex^ārāmūs, *julli hadden bestierd* rex^ārātis, (die en die) *hadden bestierd* rex^ārant.

3 (dat, indien, of enz.) *ik bestierd heb* rex^ārim, . . . *jij bestierd hebt* rex^āris, . . . (die of die) *bestierd heeft* rex^ārit, . . . *wij bestierd hebben* rex^ārimūs, . . . *julli bestierd hebben* rex^āritis, . . . (die en die) *bestierd hebben* rex^ārint.

4 (dat, indien, of enz.) *ik bestierd had* rexⁱssēm, . . . *jij bestierd had* rexⁱssēs, . . . (die of die) *bestierd had* rexⁱssēt, . . . *wij bestierd hadden* rexⁱssēmūs . . . *julli bestierd hadden* rexⁱssētis, . . . (die en die) *bestierd hadden* rexⁱssent.

(5 en 6 ontbreken).

7 *bestierd hebben* rexⁱssē.

(8 ontbreekt).

IV.

ik zal bestierd hebben rex^ērō, *jij zult bestierd hebben* rex^ēris, (die en die) *zal bestierd hebben* rex^ērit, *wij zullen bestierd hebben* rex^ē.

rīmūs, *julli zullen bestierd hebben* rexērītis, (die en die) *zullen bestierd hebben* rexērunť.

V.

1 *ik ben bestierd* (geworden) rectūs sūm, *jij bent bestierd* (geworden) rectūs es, (die en die) *is bestierd* (geworden) rectūs est — *wij zijn bestierd geworden* recti sūmūs enz.

2 *ik was bestierd* (geworden) rectūs ērām enz. — *wij waren bestierd* (geworden) recti ērāmūs enz.

(Zoo ook 3, 4, 5, 6 en 7. Zie de vormen van het verbum „zijn“.)

Om een *vokaalstam* als delé· (vernielen) naar 't model van rege kunnen konjugeeren, heeft men slechts het volgende in 'toog te houden :

1° in de vormen der *lopende* voltooiing *verdwijnt* overal het toevoegsel ^(-ē·) _(-i·). Eveneens verdwijnen nog de -ū· vóór de uitgang -nt van de meerv. 3de p. en de -ē· van het verl. Indikatiefteeken -(ē)ba.

2° de vormen der *wachtende* voltooiing hebben het bijzondere teeken ^(-bē·) _(-bī·). *ik zal vernielen* dēlēbō, *jij zult vernielen* dēlēbis enz. geheel naar 't model van rēgō of rexērō.

3° de vormen der *afgeloopen* voltooiing *rechte* werkingsrichting hebben overal -v- waar bij rēg- een -s- staat, dus b.v. *ik heb vernield* dēlēvi, *jij hebt vernield* dēlēvistī enz. enz. in *alle* voorstellingswijzen.

4° De *passieve Infinitief* heeft -ri b.v. dēlēri.

Van de *a-stammen* als lauda- geldt in hoofdzaak hetzelfde. Alleen twee zaken zijn bij laatstgenoemde opmerkelijk, nl. 1° dat a + ō samensmelt tot ō, dus *ik roem* laudō in pl. v. laudaō en 2° dat de N. Verl. Subj. der *lopende* voltooiing een eigenaardige vorming heeft: laudem, laudēs enz. in pl. v. lauda-i-m enz., met Subjunktiefteeken -i- in plaats van -a-.

De stammen op j, op ɿ en op i vervoegt men volgens de *konzonantische* conjugacie, behalve 't aktieve perfectum bij de i-stammen, dat -v- heeft als in de vokalische. Voor 't overige is hier nog alleen in verschillende vormen der *lopende* voltooiing het wegvallen van j, ɿ, of ē opmerkenswaardig. (Zie hierover in Hoofdstuk IV bij de 11de — 15de klasse.)

Van alle overige (niet-radikale) verba vloeit de geheele konjugacie onmiddellijk uit de vier stamvertakkingen voort.

Een zin als *ik heb gehoord, dat de man gedood zal worden* wordt in 't Latijn vertaald door middel van de *intencioneele Infinitief* op -tūm of -sūm met de vorm iri (passieve Infinitief van i- gaan), b.v. credō hōmīnēm occisūm iri. *Letterlijk weergegeven* is van een dergelijke zin de beteekenis de volgende: ik geloof, *dat men gaat* (om te) *dooden den man*.

Voor 't overige worden de ontbrekende voorstellingswijzen der wachtende voltooiing in het passief weergegeven door middel van de uitdrukking: *zijns gangig* (het) *is, dat...* (Lat. futurum est (erat, sit, esset,) ut...).

VERBETERINGEN.

1. Van *inquam* moet men als stam liever aannemen (inqui- en de (inqu- uitgang -am opvatten als identiek met -am in *futurumvormen* als *dīc'am*. (*Historiesch* beschouwd moet dit verbum vergeleken worden met Sanskrit *kljā-*, zoodat *oorspronkelijk* de *a* wel degelijk tot de stam behoort).
 2. In plaats van *fāct-, cāpt-* enz. leze men liever *fact-, capt-*.
 3. In plaats van *Jōv-* leze men *Jōv-*.
-

Van alle overige (niet-radikale) verba vloeit de geheele konjugacie onmiddellijk uit de vier stamvertakkingen voort.

Een zin als *ik heb gehoord, dat de man gedood zal worden* wordt in 't Latijn vertaald door middel van de *intencioneele Infinitief* op -tūm of -sūm met de vorm iri (passieve Infinitief van *i-* gaan), b.v. credō hōmīnēm occisūm iri. *Letterlijk weergegeven* is van een dergelijke zin de beteekenis de volgende: *ik geloof, dat men gaat* (om te) *dooden den man*.

Voor 't overige worden de ontbrekende voorstellingswijzen der wachtende voltooiing in het passief weergegeven door middel van de uitdrukking: *zijnsygangig* (het) *is, dat...* (Lat. futurum est (erat, sit, esset,) ut...).

VERBETERINGEN.

1. Van *inquam* moet men als stam liever aannemen (inqui- en de (inqu- uitgang -am opvatten als identiek met -am in *futurumvormen* als *dīc'am*. (*Historiesch* beschouwd moet dit verbum vergeleken worden met Sanskrit *khjā-*, zoodat *oorspronkelijk* de *a* wel degelijk tot de stam behoort).

2. In plaats van *fāct.*, *cāpt.* enz. leze men liever *fact.*, *capt.*

3. In plaats van *Jōv.* leze men *Jōv.*
